

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Wetgeving en praktijk: Mogelijkheden om **arbeidsveiligheid** in de bouwketen te verbeteren

Wetgeving en praktijk: Mogelijkheden om arbeidsveiligheid in de bouwketen te verbeteren

RIVM-rapport 2024-0097

Colofon

© RIVM 2024

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

DOI 10.21945/RIVM-2024-0097

M. von den Benken (auteur), RIVM
W. van der Borg (auteur), RIVM
D. Bozuwa (auteur), RIVM
V. Sol (auteur), RIVM
M. Lammers (auteur), RIVM

Contact:
veiligwerken@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in het kader van programma Z/110010/23 Veiligheid, cultuur en gedrag.

Dit is een uitgave van:
**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
Nederland
www.rivm.nl

Publiekssamenvatting

Wetgeving en praktijk: Mogelijkheden om arbeidsveiligheid in de bouwketen te verbeteren

De bouwsector staat al jaren in de top drie van sectoren waar relatief veel (ernstige) ongevallen gebeuren. Het RIVM heeft mensen uit de praktijk, zoals opdrachtgevers en coördinatoren uitvoeringsfase, gevraagd wat nodig is om de arbeidsveiligheid in de bouwketen te verbeteren. Deze mensen geven knelpunten aan en mogelijkheden om arbeidsveiligheid te verbeteren.

In deze sector wordt vaak in ketens gewerkt: verschillende partijen, zoals de hoofdaannemer en verschillende onderaannemers, werken tegelijk of na elkaar aan één bouwproject. Deze manier van werken kan voor extra gevaarlijke situaties zorgen, doordat verschillende werkzaamheden tegelijkertijd plaatsvinden.

In een Europese richtlijn zijn regels gemaakt voor veilig en gezond werken op bouwplaatsen. Deze regels zijn naar Nederlandse wetgeving vertaald. Opdrachtgevers en aannemers in de bouw moeten deze wetgeving naleven. Opdrachtgevers moeten bijvoorbeeld bij grote bouwwerken een veiligheids- en gezondheidsplan (V&G-plan) maken.

Volgens de geïnterviewden wordt werken niet automatisch veiliger en gezonder door alleen aan de wettelijke verplichting te voldoen. Om dit te verbeteren, vinden zij onder andere samenwerking en communicatie tussen alle lagen belangrijk.

Verder vinden zij het belangrijk dat rollen, taken en verantwoordelijkheden in de praktijk duidelijk worden besproken en dat daarover afspraken worden gemaakt. Bijvoorbeeld over de rol van de coördinatoren voor de ontwerp- en uitvoeringsfase. Als de coördinator een dubbelrol heeft, bijvoorbeeld als hoofduitvoerder van een project, kan dat voor tegengestelde belangen zorgen, zoals veiligheid versus financiën. De coördinator ontwerpfase moet ook genoeg kennis hebben van de wetgeving.

Tot slot blijkt dat opdrachtgevers de 'vergewisplicht' verschillend invullen. Dat komt onder andere doordat voor hen niet voldoende duidelijk is wat deze plicht inhoudt. Vanuit hun positie 'vooraan' in de keten is het wenselijk dat opdrachtgevers meer initiatief nemen rondom het V&G-plan en de vergewisplicht.

Kernwoorden: V&G-plan, vergewisplicht, arbeidsveiligheid, bouwsector, bouwprocesbepalingen

Synopsis

Legislation and practice: possibilities for improving occupational safety in the construction chain

The construction industry has ranked in the top three of industries with a relatively high number of serious occupational accidents for many years. RIVM has asked professionals from the industry, such as persons working for the main contractor, what is needed to improve occupational safety in construction chains. They responded with a list of current issues and possibilities for improving occupational safety.

In this industry, work is mostly done in chains: various parties, such as the main contractor and various subcontractors, work on construction projects simultaneously or one after the other. This way of working can cause hazardous situations due to different types of work being done simultaneously.

A European directive has set rules for safe and healthy working conditions on construction sites. These rules have been incorporated into Dutch legislation. Commissioning clients and contractors operating in the construction industry must comply with this legislation. For example, commissioning clients must draw up a safety and health plan for major construction projects.

According to the interviewees, work does not automatically become healthier and safer by merely complying with the law. To improve occupational safety, they believe that working together and communication between all the parties in the chain is important.

They also consider it important that roles, duties and responsibilities in practice are clearly communicated and agreed upon. For example, it should be clear what the role of the coordinator for the design and execution phase is. If the coordinator wears two hats, for example because he is also the chief foreman, this could cause conflicting interests, such as safety versus finance. The coordinator for the design phase must also have sufficient knowledge of the legislation.

Lastly, it has turned out that commissioning clients define their 'duty to verify' differently. This is because it is not sufficiently clear to all of them what this duty is. As they are the first link in the chain, it is advisable for commissioning clients to take the initiative in the safety and health plan and the duty to verify more often.

Keywords: safety and health plan, duty to verify, occupational health and safety, construction industry, construction process provisions

Inhoudsopgave

Samenvatting — 9

1 Inleiding — 11

- 1.1 Aanleiding — 11
- 1.2 Bouwprocesbepalingen — 11
- 1.3 Onderzoeksvraag — 12
- 1.4 Leeswijzer — 13

2 Methode — 15

- 2.1 Aanpak — 15
 - 2.1.1 Werving en verantwoording van de doelgroep — 15
 - 2.1.2 Selectie respondenten — 15
 - 2.1.3 Dataverzameling — 16
 - 2.1.4 Gespreksthema's — 16
 - 2.1.5 Respondenten — 17
- 2.2 Analyse — 17

3 Resultaten — 19

- 3.1 Coördinator ontwerpfase — 19
 - 3.1.1 Verantwoordelijkheden — 20
 - 3.1.2 Belemmeringen en knelpunten — 21
 - 3.1.3 Gebrek aan kennis over de inhoud van de rol — 22
 - 3.1.4 Te weinig (bewuste) kennis over veiligheid bij ontwerpende partijen — 22
- 3.2 Coördinator uitvoeringsfase — 23
 - 3.2.1 Kennis en kunde — 24
 - 3.2.2 Belemmeringen en knelpunten — 25
- 3.3 Het V&G-plan — 26
 - 3.3.1 Proces opstellen V&G-plan — 27
 - 3.3.2 Knelpunten bij het opstellen van het V&G-plan — 28
 - 3.3.3 V&G-plan van ontwerpfase naar uitvoeringsfase — 30
 - 3.3.4 (Potentiële) meerwaarde van het V&G-plan — 31
- 3.4 Samenlooprisico's — 32
 - 3.4.1 Kennis over samenlooprisico's bij opdrachtgevers — 32
 - 3.4.2 Samenlooprisico's in kaart brengen — 33
- 3.5 De vergewisplicht — 35
 - 3.5.1 Knelpunten bij vergewissen in de praktijk — 35
- 3.6 Verbetermogelijkheden — 37
 - 3.6.1 Verbeteringen op het gebied van samenwerking en communicatie — 37
 - 3.6.2 Procesmatige verbeteringen — 40
 - 3.6.3 Verbeterpunten rondom het V&G-plan — 41

4 Samenvattend en concluderend — 43

Bijlage 1 Korte samenvatting verkennend onderzoek naar arbeidsveiligheid in de bouwketen uit 2022 — 49

Bijlage 2 Tekst oproep tot deelname onderzoek op LinkedIn — 50

Bijlage 3 Protocol groepsgesprekken met opdrachtgevers — 51

Bijlage 4 Interviewprotocol coördinatoren ontwerpfase — 54

Bijlage 5 Interview protocol coördinator uitvoeringsfase — 56

Bijlage 6 Overzicht respondenten interviews — 58

Samenvatting

De bouwsector staat al jaren in de top drie van sectoren waar relatief veel (ernstige) arbeidsongevallen gebeuren. In de bouw wordt vaak in ketens gewerkt: verschillende partijen zijn opeenvolgend of gelijktijdig aan het werk aan één bouwproject. Werken in ketens kan extra risico's voor de arbeidsveiligheid met zich meebrengen. In een Europese richtlijn zijn daarom specifieke regels opgesteld voor bouwplaatsen. Deze regels zijn in de Nederlandse wetgeving weergegeven in de bouwprocesbepalingen van het Arbobesluit.

Dit kwalitatieve onderzoek heeft als doel om vanuit de praktijk op te halen wat werkt bij, en wat nodig is voor, het verbeteren van arbeidsveiligheid in de bouwketen, gegeven de bouwprocesbepalingen (met een focus op het Veiligheids- en Gezondheidsplan (V&G-plan) en de vergewisplicht).

De onderzoeksvraag luidt:

Wat hebben opdrachtgevers en uitvoerende partijen nodig om een V&G-plan en vergewisplicht (beter) te laten bijdragen aan arbeidsveiligheid in de bouwketen?

Volgens de bouwprocesbepalingen moet de opdrachtgever van een meldingsplichtig bouwwerk in de ontwerpfase van een project een V&G-plan opstellen wanneer er sprake is van een meldingsplichtig bouwwerk, of als het werk bijzondere gevaren met zich meebrengt. Het V&G-plan kan gezien worden als een risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E) van de overkoepelende risico's op de bouwplaats die iedere werkgever en zelfstandige niet voor zichzelf kan afdekken. Daarnaast is elke opdrachtgever in de ontwerpfase verplicht zich ervan te vergewissen dat de betrokken werkgevers en zelfstandigen in staat zijn de verplichtingen voor de arbeidsomstandigheden die in de uitvoeringsfase gelden na te komen (dit noemen we de *vergewisplicht*).

Er zijn drie interviews gehouden met (extern ingehuurde) coördinatoren ontwerpfase en zes met coördinatoren uitvoeringsfase. Daarnaast zijn zes groepsgesprekken gevoerd met opdrachtgevers en is er één sessie geweest met kennishouders uit de bouwbranche.

Uit de interviews en gesprekken blijkt dat er knelpunten zijn bij het werken in ketens. Zo is er onduidelijkheid over de invulling van de rol van de coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase. Het hebben van een dubbelrol (bijvoorbeeld als de hoofduitvoerder ook de rol van coördinator uitvoeringsfase heeft) kan problematisch zijn. Dan kunnen namelijk tegenstrijdige belangen ontstaan (bijvoorbeeld veiligheid versus financiën). Ook wordt in de praktijk op verschillende manieren met het V&G-plan omgegaan. Hierdoor wordt de meerwaarde die het plan in potentie heeft, niet altijd benut en/of gezien. Er ligt nu te veel nadruk op de verplichting vanuit de wetgeving om het plan te hebben, in plaats van vooraf met elkaar na te denken over veiligheid in het bouwproces.

Voor sommige coördinatoren ontwerpfase en opdrachtgevers is het moeilijk om samenlooprisico's vooraf in kaart te brengen, terwijl dit volgens de bouwprocesbepalingen wel moet. Het gevolg hiervan is dat samenlooprisico's pas in de uitvoeringsfase in kaart worden gebracht of in beeld komen, terwijl de ontwerpkeuzes dan al vastliggen. Daarnaast bleek tijdens de interviews dat niet iedereen even goed op de hoogte is van wat samenlooprisico's zijn.

Tot slot blijkt uit de interviews dat uiteenlopende interpretaties bestaan over de betekenis en invulling van de vergewisplicht.

De betrokkenen hebben een aantal verbetermogelijkheden aangedragen die voornamelijk volgen uit de (ervaren) knelpunten. Zo wil men verduidelijking en versterking van de rol van de coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase. Dit kan bijvoorbeeld door het maken van een projectspecifieke instructie voor het uitvoeren van de rol als coördinator uitvoeringsfase en door (waar mogelijk) te voorkomen dat de rol van coördinator een dubbelrol is.

Leg daarnaast meer nadruk op het *proces* van het opstellen van het V&G-plan in plaats van het V&G-plan als eindproduct te zien. Een dergelijk proces leidt tot meer communicatie over veiligheid tussen alle partijen gedurende het bouwproces.

Het is ook belangrijk dat de coördinator ontwerpfase over voldoende basiskennis over de bouwprocesbepalingen beschikt, bijvoorbeeld via het volgen van een opleiding. Een bijkomend voordeel is dat de coördinator handvatten krijgt om goed invulling te kunnen geven aan de rol. Momenteel zijn er geen eisen gesteld aan de kennis en vaardigheden van de coördinatoren.

De (praktische) vertaalslag van de wetgeving is essentieel voor het versterken van arbeidsveiligheid in het bouwproces. Waar nu nog vaak de nadruk ligt op voldoen aan wetgeving, moet meer aandacht besteed worden aan het vormgeven van een 'V&G-proces'. Een proces waarin samenwerking en communicatie tussen alle lagen centraal staan.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De bouwsector staat al jaren in de top drie van sectoren waar relatief veel (ernstige) arbeidsongevallen gebeuren.¹ In de bouw wordt vaak in ketens gewerkt: verschillende partijen zijn opeenvolgend of gelijktijdig aan het werk aan één bouwproject. In een Europese richtlijn zijn specifieke regels opgesteld voor bouwplaatsen². Deze regels zijn in de Nederlandse wetgeving weergegeven in de bouwprocesbepalingen van het Arbobesluit.

In een verkennend onderzoek naar arbeidsveiligheid in de bouwketen van het RIVM³ in 2022, is in kaart gebracht welke problemen er zijn bij het veilig werken in de bouwketen, en wat de kansen en successen zijn in de huidige praktijk. In Bijlage 1 staat een samenvatting van dit onderzoek.

Het ministerie van SZW heeft het RIVM naar aanleiding van dit verkennende onderzoek gevraagd een vervolgonderzoek te doen naar arbeidsveiligheid in de bouwketen. Het doel van het huidige onderzoek is om van de praktijk te horen wat werkt bij en wat nodig is voor het verbeteren van arbeidsveiligheid in de bouwketen, gegeven de bouwprocesbepalingen. De focus hierbij ligt op het Veiligheids- en Gezondheidsplan (V&G-plan) en de vergewisplicht. In paragraaf 1.3 werken we de onderzoeksvragen verder uit. In paragraaf 1.2 gaan we eerst verder in op de bouwprocesbepalingen.

1.2 Bouwprocesbepalingen

Volgens de bouwprocesbepalingen moet de opdrachtgever⁴ van een bouwwerk in de ontwerpfase van een project een V&G-plan opstellen (Arbobesluit, afdeling 5) wanneer er sprake is van een meldingsplichtig bouwwerk⁵, of als het werk bijzondere gevaren met zich meebrengt. De opdrachtgever moet daarnaast een coördinator voor de ontwerpfase aanstellen wanneer twee of meer werkgevers en/of zelfstandigen gaan samenwerken op de bouwplaats. Als de opdrachtgever een coördinator voor de ontwerpfase moet aanstellen, dan dient deze coördinator het V&G-plan namens de opdrachtgever op te (laten) stellen. Het V&G-plan kan gezien worden als een risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E) van de overkoepelende risico's op de bouwplaats die iedere werkgever en zelfstandige niet voor zichzelf kan afdekken.⁶ Deze risico's worden ook

¹ Nederlandse Arbeidsinspectie: Monitor Arbeidsongevallen 2022, geraadpleegd via [Monitor arbeidsongevallen 2022 | Rapport | Nederlandse Arbeidsinspectie \(nlarbeidsinspectie.nl\)](https://www.nlarbeidsinspectie.nl/monitor-arbeidsongevallen-2022).

² Richtlijn nr. 92/57/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (PbEG 1992, L 245)

³ [Drie perspectieven op arbeidsveiligheid in de bouwketen | Veilig Werken \(lerenvoorveiligheid.nl\)](https://www.learnvoorveiligheid.nl/drie-perspectieven-op-arbeidsveiligheid-in-de-bouwketen)

⁴ De opdrachtgever is degene voor wiens rekening of op wiens initiatief een bouwwerk tot stand wordt gebracht.

⁵ Van een meldingsplichtig bouwwerk is sprake als de geraamde duur van de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 30 werkdagen beslaat en op die bouwplaats meer dan 20 werknemers tegelijkertijd werk zullen verrichten; of als met de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 500 mensdagen gemoeid zijn (zie [Werkinstructie bouwprocesbepalingen | Richtlijn | Nederlandse Arbeidsinspectie \(nlarbeidsinspectie.nl\)](https://www.nlarbeidsinspectie.nl/werkinstructie-bouwprocesbepalingen)).

⁶ Nederlandse Arbeidsinspectie 2017, Samen veilig en gezond bouwen. Het bouwproces in het Arbobesluit.

wel samenlooprisico's genoemd. Daarnaast blijft iedere werkgever volledig verantwoordelijk voor het veilig en gezond werken van de eigen werknemers. Volgens de wetgeving moet het V&G-plan afhankelijk van de voortgang gedurende het bouwproces worden bijgesteld, rekening houdend met het voortschrijdend inzicht in de gevaren daarvan. (Dit is de verantwoordelijkheid van de uitvoerende partij, zie hieronder.). Ook moet het V&G-plan deel uitmaken van het bestek (de werkomschrijving van het bouwproject) en voor aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats beschikbaar zijn.

Daarnaast is elke opdrachtgever in de ontwerpfase verplicht zich ervan te vergewissen dat de betrokken werkgevers en zelfstandigen in staat zijn de verplichtingen voor de arbeidsomstandigheden die gelden in de uitvoeringsfase na te komen (Arbobesluit artikel 2.26, dit wordt de *vergewisplicht* genoemd – zie de nota van toelichting bij de wetwijziging van 6 december 2016⁷ voor meer uitleg). Het gaat hierbij om de gevaren en risico's die vooraf voorzienbaar en beïnvloedbaar zijn. De opdrachtgever moet dan bijvoorbeeld randvoorwaarden bieden die veilig werken mogelijk maken. Voorbeelden zijn: een goede planning, coördinatie en voldoende tijd en geld.

Volgens de bouwprocesbepalingen is in de uitvoeringsfase de uitvoerende partij hoofdverantwoordelijk voor de samenwerking tussen de verschillende partijen die aan het bouwwerk werken en voor de coördinatie van veilig en gezond werken op de bouwplaats.⁸ De uitvoerende partij is de partij die met de opdrachtgever afsprekt om in het bouwproces de uitvoerende functie te vervullen - dit is meestal de hoofdaannemer. Daarnaast moet de uitvoerende partij een coördinator voor de uitvoeringsfase aanstellen en ervoor zorgen dat deze coördinator zijn taken kan uitvoeren. De uitvoerende partij is verder verantwoordelijk voor het actueel houden van het V&G-plan en voor het (laten) uitvoeren van de maatregelen uit het V&G-plan. Tot slot moet hij veranderde of bijzondere omstandigheden terugkoppelen aan de opdrachtgever.⁹

1.3 Onderzoeksvraag

Het doel van het huidige onderzoek is, zoals hierboven beschreven, om van de praktijk te horen wat werkt bij, en wat nodig is voor het verbeteren van arbeidsveiligheid in de bouwketen, gegeven de bouwprocesbepalingen. Hierbij is toegespitst op aspecten die in de wetgeving centraal staan: de vergewisplicht, het V&G-plan en de daarin op te nemen samenlooprisico's.

De onderzoeksvraag luidt:

Wat hebben opdrachtgevers en uitvoerende partijen nodig om een V&G-plan en vergewisplicht (beter) te laten bijdragen aan arbeidsveiligheid in de bouwketen?

⁷ Staatsblad 2016, nr. 495, 15 december 2016.

⁸ Dit rapport gebruikt de termen 'uitvoerende partij', 'opdrachtnemer' en 'hoofdaannemer' om deze partij aan te duiden.

⁹ Zie voor veel gestelde vragen over de bouwprocesbepaling en een uitgebreide uitleg over rechten en plichten in het bouwproces <https://www.nlarbeidsinspectie.nl/sectoren/bouw-en-infra/bouwprocesbepalingen/veelgestelde-vragen-bouwprocesbepaling>.

Gezien de in de wetgeving expliciet benoemde functie van de coördinator in zowel de ontwerp- als uitvoeringsfase, zijn interviews afgenomen met professionals die ervaring hebben in deze rollen. Daarnaast is gesproken met professionals die vanuit opdrachtgeverszijde (mede) verantwoordelijk zijn voor veiligheid in het bouwproces.

Om inzicht te krijgen in wat volgens betrokkenen nodig is om wetgeving en praktijk beter aan elkaar te verbinden, is het van belang te begrijpen hoe de uitvoering in de praktijk (al dan niet) aansluit op wetgeving, welke (potentiële) meerwaarde wordt gezien en welke barrières vanuit de verschillende perspectieven worden ervaren. Naast concrete verbetermogelijkheden is daarom eveneens gesproken over ervaren knelpunten, en perspectieven op eigen en andermans verantwoordelijkheden in het bouwproces.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op de aanpak van het onderzoek. De resultaten worden besproken in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 volgen de discussie en conclusies.

2 Methode

2.1 Aanpak

Dit onderzoek is kwalitatief van aard. Waar in het verkennende onderzoek uit 2022 gesproken is met respondenten van ketenpartijen van één bouwproject, is voor het huidige onderzoek gekozen voor respondenten van verschillende opdrachtgevende en opdrachtnemende partijen. In totaal zijn negen individuele interviews uitgevoerd en vonden zes groepsgesprekken plaats met respondenten die werken bij opdrachtgevers in de bouwsector. Aanvullend is een sessie gehouden met een diverse groep kennishouders uit het veld.

2.1.1 *Werving en verantwoording van de doelgroep*

Voor dit onderzoek wilden we in gesprek met personen die ervaring hebben in een rol als coördinator ontwerpfase, coördinator uitvoeringsfase en personen die betrokken zijn bij arbeidsveiligheid vanuit een opdrachtgever. Werving van respondenten vond plaats via benadering van het eigen netwerk en een oproep op LinkedIn.

Vanuit opdrachtgevers zochten we specifiek naar personen in de functie van technisch manager, projectleider of projectmanager en personen met ervaring in de rol als coördinator ontwerpfase. Om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van perspectieven, behoeften en mogelijkheden, beoogden we te spreken met diverse 'typen' opdrachtgevers. Bijvoorbeeld opdrachtgevers vanuit de overheid en ingenieursbureaus. We voerden groepsgesprekken waarbij per gesprek vanuit één opdrachtgever personen met verschillende functies deelnamen. Op deze wijze kwamen verschillende perspectieven vanuit één opdrachtgever aan bod. Goed om hierbij op te merken is dat de rol van coördinator ontwerpfase een dubbelrol kan zijn van bijvoorbeeld de technisch manager. Ook kan de opdrachtgever een coördinator ontwerpfase inhuren vanuit een externe partij. Omdat deze externe partijen mogelijk een ander perspectief hebben, zijn ook extern ingehuurd coördinatoren ontwerpfase uitgenodigd voor deelname aan een apart interview (dus niet als onderdeel van een groepsgesprek met de opdrachtgevers).

2.1.2 *Selectie respondenten*

In de oproep tot deelname gaven we aan specifiek op zoek te zijn naar personen die werken in de rol van coördinator ontwerpfase, coördinator uitvoeringsfase en personen die werken bij een opdrachtgever (zie Bijlage 2 voor de tekst van de LinkedIn-oproep). Bij de aanmelding vroegen we de functie te vermelden/aan te geven vanuit welke rol ze aan het onderzoek konden deelnemen: ((1) vanuit een opdrachtgever, (2) vanuit een rol als coördinator ontwerpfase, (3) vanuit een rol als coördinator uitvoeringsfase, of (4) anders, namelijk [...]).

Meer dan 80 personen meldden zich aan. De helft van de aangemelde personen gaf aan een andere functie te hebben dan die van coördinator ontwerpfase, coördinator uitvoeringsfase of werkzaam bij een opdrachtgever. Voorbeelden zijn 'Expert veiligheid', 'Directeur', 'SHEQ-

manager', 'eigenaar' of 'business developer'. Deze personen zijn niet in het onderzoek meegenomen. Van een ander deel van de aanmeldingen was niet direct te beoordelen of deze personen aan de gevraagde functieomschrijving voldeden. Deze personen zijn per mail en/of per telefoon om uitleg over hun functie gevraagd. Alleen wanneer bleek dat zij aan de criteria voldeden, werden zij uitgenodigd voor deelname aan het onderzoek.

Uiteindelijk werden negen individuele interviews afgenomen:

- drie interviews met (extern ingehuurde) coördinatoren ;
- zes interviews met coördinatoren uitvoeringsfase.

Er werden zes groepsgesprekken gevoerd met in totaal zestien personen die werkzaam zijn bij opdrachtgevende partijen.

Tijdens het verwerken van de aanmeldingen bleek een aantal personen dat niet binnen de criteria voor het onderzoek viel, over veel kennis van zowel de bouwprocesbepalingen als de (bouw)praktijk te beschikken. Om ook deze kennis en perspectieven te kunnen meenemen in het onderzoek, zijn deze personen, samen met een aantal andere kennishouders uit de bouwbranche (via het eigen netwerk) uitgenodigd om deel te nemen aan een aparte kennissessie. Er namen zes personen deel aan deze sessie: twee vanuit een opdrachtgevende partij, twee vanuit een opdrachtnemende partij, één vertegenwoordiger vanuit een brancheorganisatie en één vertegenwoordiger vanuit een ondernemersorganisatie. In de bijeenkomst met kennishouders werd gereflecteerd op de inzichten uit de interviews. Ook is nader ingegaan op mogelijke verbetermogelijkheden voor de praktijk.

2.1.3 *Dataverzameling*

De dataverzameling van dit onderzoek vond plaats in de periode van augustus tot en met december 2023. Alle interviews zijn afgenomen door twee RIVM-onderzoekers. De duur van de interviews met de coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase varieerde van 45 tot 75 minuten. De gesprekken vonden online plaats via MS Teams en werden, met toestemming, opgenomen en getranscribeerd. De groepsgesprekken met opdrachtgevers duurden 90 tot 120 minuten. Ook deze vonden plaats via MS Teams en werden, met toestemming, opgenomen en getranscribeerd. De sessie met kennishouders vond fysiek plaats bij het RIVM en duurde 2,5 uur. Hierbij waren drie onderzoekers van het RIVM aanwezig.

2.1.4 *Gespreksthema's*

Tijdens de groepsgesprekken en interviews werd gesproken over arbeidsveiligheid in de bouwketen. Daarbij kwamen de volgende onderwerpen aan bod: rollen en taken van de respondent, het V&G-plan in het algemeen, de samenlooprisico's, de vergewisplicht, en het V&G-plan op papier versus in de praktijk. Tot slot is ook gevraagd naar de gouden tip ter verbetering van de arbeidsveiligheid in de bouwketen. Er is gebruikgemaakt van semigestructureerde interviewprotocollen. Deze zijn opgenomen in Bijlagen 3, 4 en 5.

Tijdens de bijeenkomst met kennishouders zijn opvallende resultaten uit de interviews en groepsgesprekken besproken. De kennishouders

reflecteerden ook op in de interviews aangedragen suggesties voor het beter laten aansluiten van wetgeving op de praktijk.

2.1.5 *Respondenten*

Onderstaand volgt een korte beschrijving van de functies van de respondenten (zie de tabel in Bijlage 6 voor een overzicht van de respondenten).

Coördinatoren uitvoeringsfase

We spraken met zes personen die ervaring hebben met de rol als coördinator uitvoeringsfase en deze rol recentelijk uitvoerden. De respondenten gaven invulling aan deze rol vanuit diverse werkvelden (waaronder bouw, energie, infra/rail, infra/civiel). De rol als coördinator uitvoeringsfase wordt door de respondenten veelal als neventaak uitgevoerd, naast het vervullen van hun reguliere functie. Drie van de respondenten vervullen een functie op het gebied van veiligheid. Eén respondent vervult de rol als coördinator naast een functie als hoofduitvoerder. Eén van de respondenten gaf aan hoofdzakelijk taken uit te voeren als 'V&G-coördinator uitvoeringsfase' en voert dit ook als functietitel. Eén geïnterviewde respondent was als coördinator uitvoeringsfase werkzaam in bodemonderzoek. Omdat dit onderzoek plaatsvindt in de voorbereidingsfase voorafgaand aan de ontwerp- en uitvoeringsfase van een bouwproject, is besloten dit interview niet mee te nemen in de resultaten. Uiteindelijk zijn daarmee vijf interviews met coördinatoren uitvoeringsfase meegenomen in de analyse en beschrijving van de resultaten.

Coördinatoren ontwerpfase

We spraken met drie in te huren adviseurs die ervaring hebben in de rol als coördinator ontwerpfase. De adviseurs worden als zelfstandige of vanuit een ingenieursbureau ingehuurd door diverse opdrachtgevers in verschillende werkvelden. Deze respondenten duiden we in dit rapport aan als 'extern ingehuurde coördinatoren ontwerpfase'.

Opdrachtgevers

We spraken met drie opdrachtgevende partijen en drie partijen die directie voeren voor een ambtelijk opdrachtgever in zes groepsgesprekken. Elke groep telde twee tot drie respondenten. De respondenten hadden functies als technisch manager, projectmanager, contractmanager of projectleider. Bij vijf van de zes groepsgesprekken nam iemand deel met ervaring in de rol van coördinator ontwerpfase die ook de rol van technisch manager vervult. De drie partijen die directie voeren voor een ambtelijk opdrachtgever zijn ingenieursbureaus. Directie voeren houdt in dat deze partij (in dit geval de ingenieursbureaus) in beginsel de opdrachtgever vertegenwoordigt in alle zaken die het werk betreffen. Ingenieursbureaus hebben dan ook technisch managers, projectmanagers, projectleiders en coördinatoren ontwerpfase in dienst. Ingenieursbureaus hebben nog een ambtelijke opdrachtgever boven zich staan, bijvoorbeeld een gemeente.

2.2 **Analyse**

Alle transcripten van de interviews en groepsgesprekken zijn thematisch geanalyseerd met behulp van het softwareprogramma MAXQDA (versie

24.1.0). Hierbij wordt in de transcripten gezocht naar informatie die past bij vooraf gedefinieerde thema's (bijvoorbeeld de vergewisplicht). De interviewprotocollen waren de leidraad voor deze thema's en analyses. Antwoorden van de respondenten die de onderzoekers als relevant voor de onderzoeksvragen en geïdentificeerde thema's beschouwden, zijn gecodeerd. Bij opvallende reacties of uitspraken voegden de onderzoekers een notitie toe, zodat die ook meegenomen konden worden in de analyse.

De interviews met de coördinatoren zijn geanalyseerd door één onderzoeker. De groepsgesprekken zijn geanalyseerd door twee andere onderzoekers. Alle analyses zijn tegen gelezen en waar nodig aangevuld en/of aangescherpt door andere onderzoekers uit het team. Na deze stap heeft het projectteam de resultaten besproken. Ook heeft het team beoordeeld of nu met de analyse een compleet beeld is ontstaan in vergelijking met wat tijdens de interviews is gehoord.

Van de sessie met kennishouders is een verslag gemaakt, gebaseerd op aantekeningen en de gemaakte opname. Deze is voorgelegd aan de respondenten ter controle op feitelijke onjuistheden en volledigheid.

3 Resultaten

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de interviews en groepsgesprekken.

De eerste vijf paragrafen schetsen hoe in de praktijk omgegaan wordt met arbeidsveiligheid in de bouwketen, toegespitst op de bouwprocesbepalingen. Hierbij komen voornamelijk de knelpunten aan bod waar men in de praktijk tegenaan loopt bij arbeidsveiligheid in de bouwketen en het naleven van de bouwprocesbepalingen.

Hierbij bespreken we volgende onderwerpen:

- taken en verantwoordelijkheden, belemmeringen en knelpunten bij de rol van coördinator ontwerpfase (paragraaf 3.1) en coördinator uitvoeringsfase (paragraaf 3.2);
- het V&G-plan (paragraaf 3.3);
- samenlooprisico's (paragraaf 3.4);
- de vergewisplicht (paragraaf 3.5).

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (3.6) bespreken we de door de respondenten aangedragen verbetermogelijkheden als het gaat om arbeidsveiligheid in de bouwketen en het beter laten aansluiten van de bouwprocesbepalingen en de bouwpraktijk.

Met de kennishouders is een beperkter aantal onderwerpen besproken dan in de interviews en groepsgesprekken. In de paragrafen die over die onderwerpen gaan, worden ook de resultaten van de kennishouders meegenomen.

3.1 Coördinator ontwerpfase

Volgens de bouwprocesbepalingen moet de opdrachtgever een coördinator voor de ontwerpfase aanstellen wanneer twee of meer werkgevers en/of zelfstandigen gaan samenwerken op een bouwplaats (artikel 2.29 Arbobesluit). In de werkinstructie bouwprocesbepalingen¹⁰ van de NLA staat uitgelegd dat de coördinator ontwerpfase de informatie moet kunnen leveren die aantoont dat de opdrachtgever heeft voldaan aan de vergewisplicht. Ook ziet de coördinator ontwerpfase erop toe dat tijdens het ontwerpproces de risico's worden beoordeeld die het gevolg zijn van keuzes die tijdens dat ontwerpproces worden gemaakt. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om risico's verbonden aan de plek van het bouwwerk en de materiaalkeuze (pagina 8 werkinstructie bouwprocesbepalingen). De opdrachtgever is verantwoordelijk voor en ook aanspreekbaar op de geleverde kwaliteit door de coördinator ontwerpfase (pagina 17 werkinstructie bouwprocesbepalingen).

Hierbij gaan we in op de verantwoordelijkheden van de coördinator ontwerpfase volgens de respondenten, belemmeringen en knelpunten die er zijn bij het uitvoeren van deze rol, een gebrek aan kennis over de invulling van de rol die volgens de respondenten bestaat. Tot slot volgt een paragraaf over knelpunten die genoemd zijn als het gaat om het meenemen van veiligheid in het ontwerpproces.

¹⁰ [Werkinstructie bouwprocesbepalingen | Richtlijn | Nederlandse Arbeidsinspectie \(nlarbeidsinspectie.nl\)](#)

In de komende paragrafen beschrijven we de uitkomsten van de interviews en groepsgesprekken. Deze zijn als volgt samen te vatten:

De verantwoordelijkheden van de coördinator ontwerpfase
(3.1.1)

- De rol wordt in veel gevallen ingevuld door de technisch manager of projectleider.
- De coördinator ontwerpfase beschikt niet altijd over voldoende inhoudelijke kennis.
- De formele verantwoordelijkheid ligt bij de technisch manager/projectleider, de inhoudelijke kennis en praktische taken (zoals het opstellen van het V&G-plan) ligt (vaak) bij een extern ingehuurde deskundige.

Belemmeringen en knelpunten bij het uitvoeren van de rol (3.1.2)

- Soms wordt de hoofdaannemer via contracteisen door de opdrachtgever verantwoordelijk gesteld voor het aanstellen van de coördinator ontwerpfase.
- Soms blijft de aanstelling van de coördinator ontwerpfase te impliciet.
- Vaak kan de coördinator ontwerpfase pas op het laatste moment het V&G-plan vormgeven.

Gebrek aan kennis over de inhoud van de rol (3.1.3)

- De rol wordt aangenomen zonder voldoende kennis te hebben over verantwoordelijkheden en invulling van de rol.

Te weinig (bewuste) kennis over veiligheid bij ontwerpende partijen (3.1.4)

- Het ontbreekt aan opdrachtgeverszijde nog wel eens aan kennis over veiligheid in de uitvoeringsfase.
- Het nadenken over veiligheid in de ontwerpfase is nog geen vanzelfsprekendheid.

De onderstaande paragrafen lichten elk punt verder toe.

3.1.1 *Verantwoordelijkheden*

De rol van de coördinator ontwerpfase wordt vanuit de opdrachtgevers die we voor dit onderzoek spraken in veel gevallen ingevuld door de technisch manager of projectleider. De opdrachtgevers gaven aan dat de persoon die als coördinator ontwerpfase wordt aangesteld niet altijd beschikt over voldoende inhoudelijke kennis. In dat geval huren ze voor de benodigde expertise een veiligheidskundig adviseur in.

De drie extern in te huren coördinatoren ontwerpfase benoemden dat zij slechts incidenteel formeel voor deze rol worden ingezet. Zij gaven aan dat ze meestal ingezet worden voor de operationele en coördinerende kant van de rol. Zij hebben als extern ingehuurde de benodigde inhoudelijke kennis en voeren bijbehorende praktische taken uit (zoals het opstellen van het V&G-plan). De technisch manager of projectleider blijft vanuit de opdrachtgever formeel verantwoordelijk.

"Er is een coördinator ontwerpfase, en die [rol] is formeel toebedeeld aan de technisch manager van een project of van een cluster. De technisch manager heeft natuurlijk wel veel meer te doen naast veiligheid. Dus hij is verantwoordelijk en delegeert taken naar de projectadviseur integrale veiligheid. Daar ben ik er één van. (...) Dus de

verantwoordelijkheid die ligt bij de technisch manager, en de operationele rol die wordt door mij ingevuld.” (ON001)¹¹

Ingenieursbureaus gaven aan dat de coördinator ontwerpfase het initiatief moet nemen om het V&G-plan op te zetten. Daarbij gaven de opdrachtgevers aan dat deze coördinator zelf geen inhoudelijke input hoeft te leveren voor dat plan. De focus van de rol ligt op coördineren, managen en faciliteren dat alle informatie verzameld wordt. Ook werd gesteld dat deze coördinator het ‘geweten van het ontwerpteam’ moet zijn, en steeds de aandacht blijft vestigen op de gevolgen die ontwerpkeuzes kunnen hebben voor de uitvoeringsfase.

3.1.2 *Belemmeringen en knelpunten*

Eén van de coördinatoren uitvoeringsfase geeft aan dat het voorkomt dat in de contracteisen de hoofdaannemer door de opdrachtgever verantwoordelijk wordt gesteld voor het aanstellen van de coördinator ontwerpfase. Volgens deze respondent zou de verantwoordelijkheid hiervoor eigenlijk niet op deze manier overgedragen moeten kunnen worden, omdat volgens hem die verantwoordelijkheid bij de opdrachtgever ligt.

“Wat je vaak ziet is dat er in het contract met de hoofdlijnen wordt gezegd: jullie zijn verantwoordelijk voor het aanstellen van de V&G-coördinator ontwerpfase. Als jij een ontwerp component hebt in jouw project, wat heel vaak is voordat je in uitvoering gaat, dan zeg je op een gegeven moment: ik wil dat de aannemer de V&G-coördinator ontwerpen aanstelt. Dat is gewoon een contracteis. En dat is altijd het eerste waarop ik aansla. Ik zeg: beste opdrachtgever, dat is uw verplichting. U zult de V&G-coördinator ontwerpfase aanstellen. Wij willen daar best wel iemand voor vrijmaken, maar het is uw verantwoordelijkheid. Je kunt niet via één of andere contractuele eis of verplichting die verantwoordelijkheid overdragen aan de uitvoerende partij.” (U001)

Eén van de respondenten die werkzaam is bij een ingenieursbureau, gaf aan dat de aanstelling van de coördinator ontwerpfase soms te impliciet blijft. Het zou volgens hem wenselijk zijn deze verantwoordelijkheid expliciet te maken.

“Impliciet wordt die [coördinator ontwerpfase] aangesteld door het aannemen van de opdracht. En dan is de verantwoordelijke projectleider voor die opdracht, is per definitie dan de V&G-coördinator ontwerpfase. Het is niet zo dat er nog een aanstellingsbriefje komt van de ambtelijke opdrachtgever (...) dat ze zeggen: jij bent voor dit project de V&G-coördinator ontwerpfase. (...) We hebben het feitelijk nu niet zwart-op-wit staan dat [Naam] V&G-coördinator ontwerpfase is. (...) Zo expliciet staat het niet in de opdracht richting het ingenieursbureau.” (OG001)

¹¹ Bij de quotes in dit rapport staat aangegeven in welke rol de respondent van wie de quote afkomstig is, werkzaam is: bij quotes van een opdrachtgever staat ‘OG’, bij quotes van een extern ingehuurde coördinator ontwerpfase staat ‘ON’, en bij quotes van een coördinator uitvoeringsfase staat ‘U’. De nummers erachter verwijzen naar het respondentnummer.

Tot slot loopt één opdrachtgever er tegenaan dat de coördinator ontwerpfase vaak pas op het laatste moment het V&G-plan kan vormgeven, omdat iedereen in het projectteam verantwoordelijk is voor veiligheid en input moet leveren voor het V&G-plan. Pas als dit allemaal verzameld is, kan de coördinator het plan opstellen.

"Dus daarmee is eigenlijk iedereen verantwoordelijk voor V&G, volgens het contract, maar leg je bij één ontwerpteampartner de coördinerende rol. Wat je dus vaak ziet, is eigenlijk dat die coördinator eigenlijk alleen maar op de laatste dag van de fase nog even snel dat plan in elkaar zit te flansen." (OG006)

3.1.3 *Gebrek aan kennis over de inhoud van de rol*

Enkele van de extern ingehuurde coördinatoren ontwerpfase benoemen dat de rol vaak wordt aangenomen zonder voldoende kennis te hebben over verantwoordelijkheden en hoe invulling te geven aan de rol. Gesteld wordt dat opdrachtgevendende organisaties die hieraan wel bewust invulling geven eerder een uitzondering zijn:

"Ik ben zelf formeel aangesteld als coördinator ontwerpfase voor een groot investeringsproject in [naam stad]. (...) Dat is een industriële klant, een internationale klant. Die pellen dan helemaal de wet af, en die zien, er moet iemand komen die deze rol vervult, en dat dan ook heel expliciet maken. Waardoor zij dat dus wel goed invullen, omdat ze willen voldoen aan de wet. (...) Op heel veel andere plekken zijn we gewoon onbewust onbekwaam ten aanzien van deze rol. (...) Omdat mensen geen flauw idee hebben wat er in de wet staat... En hoe ze dat moeten interpreteren." (ON002)

"Je ziet buiten die organisaties eigenlijk dat een heleboel mensen de rol van coördinator ontwerpfase maar gewoon klakkeloos aannemen, zonder dat ze überhaupt weten waarvoor ze verantwoordelijk zijn. Ja, en dat is natuurlijk wel een beetje kwalijk." (ON002)

3.1.4 *Te weinig (bewuste) kennis over veiligheid bij ontwerpende partijen*

Volgens coördinatoren uitvoeringsfase ligt de basis voor veilig werken in de uitvoeringsfase bij een goed doordacht ontwerp. Het ontwerpplan en implicaties voor veiligheid in de verdere keten voldoet volgens hen echter vaak niet aan de verwachtingen. Volgens een aantal respondenten ontbreekt het aan opdrachtgeverszijde nog wel eens aan kennis over veiligheid in de uitvoeringsfase, maar ook voor de fasen van gebruik en onderhoud. Dit is bijvoorbeeld aan de orde wanneer een ontwerp en V&G-plan worden uitbesteed:

"Wat je dan ziet is dat bij opdrachtgevers in heel veel gevallen niet heel veel aandacht wordt besteed aan het vooruitkijken. We willen een ontwerp maken, maar in die fase moeten we eigenlijk al gaan bepalen: zien wij nu al gevaren en risico's voor de uitvoeringsfase en voor beheer en onderhoud? En sloop eventueel ook nog zelfs. Maar dat blijft vaak heel erg achterwege, omdat je dan in die fase heel vaak te maken hebt met een architect en architecten kijken alleen maar naar mooie plaatjes. Die hebben helemaal niks met de bouwbaarheid en de onderhoudbaarheid van objecten." (U001)

Ook opdrachtgevers gaven aan dat het nadenken over veiligheid en gezondheid in de uitvoeringsfase bij veel architecten nog geen vanzelfsprekendheid is. In het ontwerp al rekening houden met veiligheid in de uitvoeringsfase zou belemmerend werken in het creatieve proces.

"Bijvoorbeeld een ontwerpafdeling, die het ontwerp vormgeven, die vinden het raar dat ze over dit soort dingen moeten nadenken. Want dat belemmert de creativiteit om iets moois te maken als het ware." (OG005)

Vanuit elk perspectief werd ingebracht dat er juist in de ontwerpfase veel te winnen is als het gaat om veiligheid tijdens de uitvoering.

"En daar moet je afspraken over maken aan de voorkant, hè. En dat is, denk ik, ook belangrijk. Je moet het vanaf het begin doen en niet helemaal aan het eind. Dus wat we natuurlijk heel vaak zien, is dat V&G-plannen ontwerpfase, dan is het bestek al klaar of dan is het contract al geschreven en dan zeggen ze: oh, we moeten ook nog even de V&G-plan schrijven. Van de week nog gehad dat er een bestek was gemaakt en toen zei ik: "maar wie heeft dan het V&G-plan gemaakt?" – "Moest dat dan?" Dus dat is nog van alle dag, dat die vraag gesteld wordt." (ON002)

3.2 Coördinator uitvoeringsfase

In de uitvoeringsfase is de uitvoerende partij verantwoordelijk voor het aanstellen van een coördinator uitvoeringsfase en voor de kwaliteit van de uitvoering van de taken van deze coördinator. De taken van de coördinator uitvoeringsfase zijn onder andere het V&G-plan toepassen en aanpassen als dat nodig is, zorgen voor een goede samenwerking tussen de partijen die op de bouwplaats aan het werk zijn en het coördineren van de voorlichting van de werknemers van de partijen die op de bouwplaats aan het werk zijn.¹²

In de komende paragrafen beschrijven we de uitkomsten van de interviews en groeps gesprekken. Deze kunnen als volgt worden samengevat:

Kennis en kunde die nodig is voor het goed uitvoeren van de rol van coördinator uitvoeringsfase (3.2.1)

- Coördineren en faciliteren.
- Praktijkervaring en veiligheidskennis.
- Sociale vaardigheden, daadkracht en bevoegdheden.

Belemmeringen en knelpunten bij het uitvoeren van de rol (3.2.2)

- Het ontbreekt de coördinator uitvoeringsfase aan bevoegdheden.
- Er bestaan onduidelijkheden over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.
- De rol van coördinator uitvoeringsfase is regelmatig een dubbelrol (vaak ook hoofduitvoerder van een project), waardoor tegenstrijdige belangen kunnen ontstaan.

¹² [Veelgestelde vragen | Bouwprocesbepalingen | Nederlandse Arbeidsinspectie \(nlarbeidsinspectie.nl\)](#)

De onderstaande paragrafen lichten elk punt verder toe.

3.2.1 *Kennis en kunde*

3.2.1.1 Coördineren en faciliteren.

Respondenten benoemden dat je als coördinator uitvoeringsfase een verbindende rol hebt. Het is van belang afstemming te zoeken met alle betrokken partijen in de uitvoering. In de werkvoorbereidingsfase betekent dit dat projectinformatie wordt verstrekt aan en besproken met betrokken partijen. Genoemd werd dat het van belang is daarbij te zoeken naar een goede balans. Als hoofdaannemer moet je niet ook de verantwoordelijkheid van de onderaannemer op je nemen. Dit betekent bijvoorbeeld dat je niet zelf uitvoerend werknemers instrueert, maar vooral coördineert en faciliteert dat dit gebeurt.

"De naam zegt het al: coördineren. En daar is naar mijn mening ook best wel discussie over dat diverse partijen dan gaan wijzen naar de hoofdaannemer, dat het de volledige verantwoording is qua veiligheid. Ja, wij hebben daar een hele belangrijke stempel in, maar het belangrijkste is de afstemming die je zoekt met alle partijen, om raakvlakken te onderzoeken en te zorgen dat partijen niet tegelijkertijd dicht bij elkaar werken of boven elkaar werken. En meer het faciliteren. En eigenlijk proberen daar een verbindende rol in te zijn, om te zorgen dat alle partijen ook hun verantwoording nemen. En daar gezamenlijk een projectbelang in krijgen, zeg maar." (U004)

3.2.1.2 Praktijkervaring en (toegang tot) veiligheidskennis.

Hoewel een coördinator uitvoeringsfase niet altijd zelf een achtergrond in de veiligheidskunde heeft, is het volgens respondenten van belang dat ze wel affiniteit hebben met veiligheid en dat er toegang is tot benodigde kennis wanneer je als coördinator niet zelf hierover beschikt (bijvoorbeeld via een adviseur). Om serieus genomen te worden, is het daarbij van belang dat je als coördinator praktijkervaring hebt in het veld waarin de werkzaamheden worden uitgevoerd. Dit is nog meer van belang wanneer met veel specifieke technieken, werkmethoden en materieel gewerkt wordt, en er specifieke situaties of omstandigheden zijn.

"Zo zijn er ook andere bedrijfsmiddelen die wij inzetten. Die hebben allemaal specifieke benamingen. Als je die benamingen niet weet, als je de werkmethodes niet kent, als je de volgorde van opvolgende techniekvelden niet weet, dan is het lastig om goed te kunnen functioneren als VGCU [coördinator uitvoeringsfase]. Want je hebt ook te maken met plannings, integrale plannings. Die moet je ook kunnen lezen. Die moet je kunnen vertalen naar locatie. Die moet je kunnen vertalen naar techniekveld." (U007)

3.2.1.3 Sociale vaardigheden, daadkracht en bevoegdheden.

In verschillende gesprekken komt aan de orde dat sociale vaardigheden van groot belang zijn bij het uitvoeren van de rol als coördinator uitvoeringsfase. Dit is nodig bij het aanspreken op verantwoordelijkheden en het inspelen op de dynamiek van projectteams. Daarnaast is het van belang onveilige situaties aan te durven kaarten en waar nodig ook werkzaamheden stil te leggen. Hiervoor is het volgens respondenten van belang dat je als coördinator

stevig in je schoenen staat. Ook omdat daadwerkelijke bevoegdheden (om bijvoorbeeld werk stil te leggen) vaak op een hoger niveau liggen. *"Vertraging of consequenties in geld, om daarvoor te durven kiezen of goed te weten: bij wie moet ik dan zijn om daar goedkeuring voor te krijgen, omdat ik vind dat het op deze manier niet veilig kan of ik wil toestemming hebben om meer geld uit te geven om ergens extra barrières ergens neer te zetten, want ik vind het op deze manier niet veilig. Dan moet je best wel stevig in je schoenen staan."* (U006)

3.2.2 Belemmeringen en knelpunten

3.2.2.1 Het ontbreekt (extern ingehuurde) coördinatoren aan bevoegdheden. Een coördinator uitvoeringsfase bracht in dat het ook voorkomt dat een ZZP'er wordt ingehuurd voor de rol als coördinator uitvoeringsfase of ontwerpfase. Ook hier speelt het ontbreken van bepaalde bevoegdheden een rol, waarmee de rol van de ingehuurde partij hoofdzakelijk adviserend blijft. Volgens een van de respondenten kan dit nadelig zijn voor het veiligheidsbelang in projecten:

"Wat je ook kunt zeggen: als we complexe projecten hebben, dan huren we deskundigheid in, in de vorm van een veiligheidskundige die als V&G-coördinator uitvoeringsfase gaat fungeren, of ontwerpfase ook. Alleen die worden dan ook toch weer beperkt, omdat het ze aan bepaalde bevoegdheden ontbreekt. (...) Je moet bevoegdheden krijgen vanuit je organisatie, om bepaalde beslissingen te mogen nemen. Als jij zegt: ik zie hier een gevaarlijke situatie en ik wil... Ik adviseer niet, maar ik eis eigenlijk als V&G-coördinator dat daar gewoon serieus naar gekeken wordt en serieuze maatregelen op worden genomen. Die bevoegdheid wil je wel een beetje hebben. Want anders gaan allerlei andere belangen voor veiligheid." (U001)

Coördinatoren uitvoeringsfase gaven aan de bevoegdheid te missen om werkzaamheden op de bouwplaats te kunnen stilleggen. Ze ervaren of hebben niet het mandaat om werk te kunnen stilleggen of te kunnen escaleren. Hierdoor kunnen coördinatoren uitvoeringsfase in onveilige situaties vaak alleen signaleren of personen aanspreken op hun gedrag.

3.2.2.2 Onduidelijkheid over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Een aantal respondenten bracht in dat de taken en verantwoordelijkheden die je als coördinator uitvoeringsfase op je zou moeten nemen, niet altijd voldoende duidelijk zijn. Het ontbreekt vaak aan een (projectspecifieke) instructie over wat de rol inhoudt, hoe ver verantwoordelijkheden reiken en wat bevoegdheden zijn. De invulling van de rol en verantwoordelijkheden kunnen per project anders zijn.

Eén van de coördinatoren uitvoeringsfase zegt dat het in de praktijk voorkomt dat mensen tekenen voor de rol als coördinator uitvoeringsfase terwijl ze niet (voldoende) weten wat de verantwoordelijkheden zijn. Ook projectmanagers hebben volgens deze respondent te weinig kennis over wat de rol precies inhoudt. Gesteld wordt dat degene die de rol uitvoert, zou moeten weten waar hij of zij voor tekent. Het komt bij een gebrek aan helderheid over de rol ook voor dat mensen de verantwoordelijkheid niet willen of durven nemen.

"Er zijn heel veel mensen die zeggen van: jij bent even V&G-coördinator uitvoeringsfase, teken even! Ja, bij mij gaan dan alle alarm bellen af. (...) Ik ben van mening: als je iemand een rol of functie geeft, moet je het totale palet wel uitleggen: verantwoording, bevoegdheden maar ook gevolgen, als je je functie niet goed uitvoert." (U004)

"Laat ik zo zeggen: ik heb geweigerd - in eerste instantie - op [locatie x]. En ik heb gezegd: ik ga die rol niet op me nemen totdat ik een gedegen instructie heb gehad. (...) Het is een rol die je toebedeeld krijgt. Je wordt aangewezen. En je hebt de bevoegdheid om te weigeren." (U004)

3.2.2.3 Tegenstrijdige belangen bij dubbelrol.

Uit de gesprekken met de coördinatoren uitvoeringsfase blijkt dat het regelmatig voorkomt dat deze rol wordt uitgevoerd door de hoofduitvoerder op een project. Een genoemd voordeel daarvan is dat de hoofduitvoerder de planning goed kent en weet wat er op de bouwplaats speelt. Er werd echter ook aangegeven dat deze dubbelrol problematisch kan zijn. Het project kan bijvoorbeeld te omvangrijk zijn om de taak als coördinator uitvoeringsfase goed te kunnen uitvoeren naast de functie als hoofduitvoerder (dan ontstaat tijdgebrek). Daarnaast kan je in een dubbelrol met tegenstrijdige belangen te maken krijgen en komen financiële en veiligheidsbelangen tegenover elkaar te staan:

"Kijk als je op een klein project zit en je hebt daar de combinatie rol als V&G-coördinator annex hoofduitvoerder, dan heb je twee petten op die elkaar gaan bijten, zeg ik altijd. Dan ga je toch kiezen waarschijnlijk voor het uitvoerderspetje. Dan gaat dat meestal niet zoals het zou moeten, denk ik." (U001)

Ook de kennishouders gaven aan het (in veel gevallen) onwenselijk te vinden dat de coördinator uitvoeringsfase deze dubbelrol heeft. Ook zij benoemden dat de taak tot het bewaken van de voortgang én het bewaken van de veiligheid van een project wrijving kan opleveren. Daarbij zal de nadruk volgens hen, net zoals volgens de coördinatoren zelf, eerder gelegd worden op de voortgang. Ook gaven ze aan dat de praktijk uitwijst dat het coördinatorschap vaak meer tijd vergt dan de tijd die ze ervoor hebben in deze dubbelrol. Opdrachtgevers zouden dit volgens hen moeten onderkennen en budget moeten vrijmaken voor het goed inzetten van deze rol. De kennishouders geven ook aan dat het voorkomen van een dubbelrol niet altijd realistisch is (zowel financieel als organisatorisch), met name bij kleine en/of korte projecten. Als een dubbelrol toch nodig blijkt, dan zijn er volgens hen een aantal randvoorwaarden voor het uitvoeren van deze dubbelrol: de coördinator moet goede instructie krijgen over de rol en bevoegdheden en er moeten goede afspraken gemaakt worden over het delegeren van taken.

3.3 Het V&G-plan

Zoals eerder beschreven in paragraaf 1.2 moet de opdrachtgever in de ontwerpfase een V&G-plan opstellen wanneer sprake is van een meldingsplichtig bouwwerk of als het werk bijzondere gevaren met zich meebrengt. Het V&G-plan kan gezien worden als een risico-

inventarisatie en evaluatie (RI&E) van de overkoepelende risico's op de bouwplaats die iedere werkgever en zelfstandige niet voor zichzelf kan afdekken. Deze risico's noemen we ook wel samenlooprisico's. Het V&G-plan moet worden bijgesteld als de voortgang van het bouwproces daarom vraagt. Ook moet het V&G-plan deel uitmaken van het bestek en voor aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats beschikbaar zijn (hoofdstuk 2 Arbobesluit en de nota van toelichting bij de wetswijziging van 6 december 2016¹³).

In de komende paragrafen beschrijven we de uitkomsten van de interviews en groepsgesprekken. Deze zijn als volgt samen te vatten:

Het proces van het opstellen van het V&G-plan (3.3.1)

- Het proces van het opstellen van een V&G-plan kan verschillende vormen hebben.
- Risico's die aan specifieke werkzaamheden gerelateerd zijn, komen soms pas aan bod komen bij het werkplan (in de uitvoeringsfase).
- Projecten zijn vaak vergelijkbaar zijn en kennen daarmee vergelijkbare risico's. Daarom raadplegen sommige opdrachtgevers ook oude documenten als input voor het nieuwe V&G-plan.
- Er wordt gewerkt met automatisch gegenereerde V&G-plannen.

Knelpunten bij het opstellen van het V&G-plan (3.3.2)

- In een samenwerking kunnen onduidelijkheden of verschillende denkbeelden bestaan over wat precies in het plan moet staan.
- De meest essentiële informatie ontbreekt nog wel eens in het plan.
- Het plan bestaat soms uit een samenvoeging van losse V&G-plannen van alle (onder)aannemers.
- Hergebruik van een eerder gemaakt plan komt voor.
- Het maken van het plan wordt uitbesteed aan een externe partij.
- De nadruk ligt te veel op de rapportageverplichting.
- Er is terughoudendheid om een naam op het plan te zetten/het plan op persoonlijke titel te ondertekenen.

V&G-plan van ontwerpfase naar uitvoeringsfase (3.3.3)

- Een warme overdracht van het plan van de ontwerp- naar de uitvoeringsfase wordt als meerwaarde gezien, maar hiervan is vaak geen sprake.

(Potentiële) meerwaarde van het V&G-plan volgens de respondenten (3.3.4)

- Het plan helpt om in de ontwerpfase al na te denken over veiligheid.
- Het plan is een vertrekpunt voor het afstemmen en coördineren van werkzaamheden.

De onderstaande paragrafen lichten elk punt verder toe.

3.3.1 *Proces opstellen V&G-plan*

Opdrachtgevers gaven aan dat verschillende personen met diverse functies in verschillende samenstellingen betrokken (kunnen) zijn bij het opstellen van een V&G-plan. Zo kan het zijn dat het plan in de ontwerpfase langs het Integraal Project Managementteam (IPM) gaat.

¹³ Staatsblad 2016, nr. 495, 15 december 2016.

Of dat de projectleider een eerste aanzet doet, waarbij bijvoorbeeld een technisch manager of andere (externe) adviseurs worden betrokken om inhoudelijke input te geven. Ingenieursbureaus vertelden dat het opstellen van een V&G-plan in de ontwerpfase in samenspraak gaat met de directievoerder.

Uit de gesprekken met de opdrachtgevers blijkt dat het proces rondom het opstellen van een V&G-plan verschillende vormen kan hebben. Twee opdrachtgevers vertelden dat ze een V&G-plan opstellen vóór de aanbesteding. Hierbij kijken ze naar wat er gebouwd moet worden, wat daarbij komt kijken en wat de werksituatie gaat worden. Daarna wordt een coördinator ontwerpfase aangesteld. Zodra de opdracht verleend is aan een opdrachtnemer, maakt deze opdrachtnemer een V&G-plan uitvoeringsfase. Ze merkten op dat risico's die aan specifieke werkzaamheden gerelateerd zijn, pas aan bod komen als ze met het werkplan bezig zijn.

Andere opdrachtgevers gaven aan dat projecten vaak vergelijkbaar zijn en daarmee vergelijkbare risico's kennen. Daarom raadplegen deze opdrachtgevers ook oude documenten als input voor het nieuwe V&G-plan en vullen ze het aan met projectspecifieke risico's. Hierbij werd aangegeven dat risico's idealiter zoveel mogelijk worden afgevangen in het ontwerp. Risico's die niet afgevangen kunnen worden in het ontwerp, worden doorgeschoven naar de uitvoeringsfase en noemt men 'restrisico's'.

"Je kan het ook als restrisico op de lijst zetten, zodat dat de aannemer er zich van bewust is dat onderhoudspartijen op de locatie rondlopen en dat zij echt met de gebruiker in contact moeten blijven om dat in kaart te brengen. (...) Dat moet een dialoog blijven die tijdens de hele bouwtijd moet lopen." (OG004).

Ingenieursbureaus gaven aan een V&G-plan bij te voegen aan het contract, omdat de inkoopafdeling anders geen goedkeuring geeft om het uit te zetten voor de aanbesteding. Ook vertelden ze dat het plan al gemaakt moet worden bij de initiatieffase, maar dat dit in praktijk niet altijd gebeurt. Daarbij gaven ze aan niet altijd een nieuw V&G-plan te maken, maar soms met automatisch gegenereerde V&G-plannen te werken.

3.3.2 *Knelpunten bij het opstellen van het V&G-plan*

Hoewel het V&G-plan volgens de coördinatoren uitvoeringsfase kan bijdragen aan veiligheid in de keten, wordt door de wijze waarop in de praktijk wordt omgegaan met het plan de toegevoegde waarde die het in potentie heeft niet altijd benut. Ook komt uit de interviews naar voren dat in de samenwerking met andere partijen onduidelijkheden of verschillende denkbeelden kunnen bestaan over wat precies in het plan moet staan. Volgens een coördinator uitvoeringsfase ontbreekt de meest essentiële informatie nog wel eens:

"Toevallig heb ik van de week nog met de projectmanager van (naam organisatie) gezeten, die zei: "Kun jij eens naar dit plan van deze partij kijken en teruggeven wat je ervan vindt?" Ik zeg: "Wat ik lees, is dat er zes partijen gaan samenwerken. Misschien niet allemaal tegelijk, maar feitelijk, ik kan het er niet eens uithalen. Als er één ding niet eens

beschreven is: wie gaat wat doen en wie is waar verantwoordelijk voor?" Wel drie pagina's over zogenaamde vergaderstructuren die nooit effectief gemaakt worden." (U006)

"Soms heb je er één dat je denkt: deze mensen hebben het echt begrepen. Dat zijn dan vaak de plannen die niet meer dan vijf pagina's zijn. Die echt vanuit een soort work breakdown zijn opgesteld: wat doen we in week één, wat doen we in week twee, wat doen we tot en met week zeven? (...) Soms hebben ze daar echt een goed plannetje, maar veruit de meeste tijd krijg je gewoon een hoop pagina's prut." (U006)

Een van de opdrachtgevers stelt dat ervoor gewaakt moet worden dat een V&G-plan niet een samengesteld document is met losse V&G-plannen van alle (onder)aannemers:

"Waar ik altijd specifiek aandacht voor vraag bij aannemers, is dat het niet een samenraapsel wordt van alle V&G-plannetjes van alle onderaannemers. Maar dat er één V&G-plan is waar iedereen zich aan houdt, in plaats van dat je allerlei deelplannen daarachter plakt en je tien V&G-plannen bij elkaar krijgt. Het moet één V&G-plan zijn waarin je alles borgt en als je dat moet wijzigen, doordat ze andere aannemers specifieke risico's met zich meebrengen, dan moet je dat wijzigen, maar dan ga je niet meer erachter plakken." (OG004)

Ook komt het voor dat het maken van een V&G-plan wordt uitbesteed aan een externe partij en daarna wordt hergebruikt voor andere projecten. Dit draagt volgens coördinatoren uitvoeringsfase niet bij aan veiligheid op de werkvloer.

"De kwaliteit van het V&G-plan is afhankelijk van degene die hem maakt. Is die deskundig genoeg, dan krijg je een goed V&G-plan. Is die niet deskundig genoeg, dan krijg je inderdaad het knippen en het plakken en waar misschien nog het oude werknummer op staat en dat soort dingen." (U004)

"Wat je ziet is dat mensen dan denken: weet je wat, we maken één keer een goed V&G-plan, daar hebben we iemand voor ingehuurd, of daar hebben we een bureau aan gezet. Ik zie het ze bij wijze van spreken letterlijk zeggen, dat ze tegen zo'n bureau zeggen: maak voor ons een V&G-plan, dat moet gewoon 90 procent goed zijn. Dan hoef ik alleen nog maar aan Pietje of aan Klaas te vragen om de geel gearceerde woorden te vervangen. Meer wil ik er niet van tijd aan hoeven besteden." (U006)

Tot slot stelt één van de coördinatoren uitvoeringsfase dat de nadruk te veel ligt op de rapportageverplichting, waar deze eigenlijk zou moeten liggen op de samenwerkingsverplichting en de verplichting tot uitvoer van beheersmaatregelen. Volgens deze respondent is sprake van nadruk op de onderbouwing en raakt daardoor de essentie van het plan soms uit zicht. Ook wordt opgemerkt dat het uiteindelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid is om ervoor te zorgen dat de juiste zaken in het plan staan.

Sommigen geven aan dat mensen terughoudend zijn om hun naam formeel op een (V&G) dossier te zetten, omdat het voor hen vaak onduidelijk is waarvoor ze precies tekenen en verantwoordelijk of

(hoofdelijk) aansprakelijk gehouden kunnen worden als er iets misgaat. Eén van de opdrachtgevers vertelde dat ze bezig zijn een proces in te richten waarbij de wetgeving verduidelijkt wordt zodat men genoeg bagage heeft om verantwoordelijkheid te kunnen en durven nemen. *"Dat is uiteindelijk wel het doel. Dat mensen genoeg bagage te geven dat ze ook die rol kunnen pakken en nemen, zonder dat dat hele zwaard van Damocles boven hun hoofd hangt. Want ik denk dat dat ook wel ervaren wordt, dat het echt al... Omdat het echt zo zwart-wit staat, dat het ook zo ervaren wordt."* (OG005)

3.3.3 V&G-plan van ontwerpfase naar uitvoeringsfase

Een groot deel van de opdrachtgevers vertelde dat zij pleiten voor een warme overdracht van de ontwerp- naar de uitvoeringsfase. Hieronder verstaan ze dat ze samen met de uitvoerende partij het gesprek voeren over het V&G-plan tijdens de eerste bouwvergadering. Een van de opdrachtgevers, die al een tijd bezig is met het verbeteren van de processen rondom vergewissen en het V&G-plan, gaf aan dat het hier niet alleen gaat om het overdragen van het dossier, maar ook om het bespreken van vragen. Vragen zoals: welke (veiligheids)cultuur streven we na en hoe spreken we elkaar aan? Ook werd aangegeven dat het steeds vaker voorkomt dat de opdrachtgevers het uitvoeringsplan en de werkplannen controleren, aanvullen waar nodig en goedkeuren.

Twee coördinatoren uitvoeringsfase gaven aan dat er in de samenwerking met bepaalde opdrachtgevers inderdaad een fysiek moment is waarop de inhoudelijke overdracht plaatsvindt van ontwerp- naar uitvoeringsfase. De coördinator uitvoeringsfase is dan in de gelegenheid aanvullende vragen te stellen aan de coördinator ontwerpfase. Deze wijze van overdracht wordt als waardevol ervaren.

"We benaderen de V&G-coördinator ontwerpfase. Bij [naam opdrachtgever] zit er vaak ook nog een engineer bij. En vervolgens heb ik het ontwerpplan beoordeeld. Ik kan dan nog vragen stellen aan die VGCO van: in welk licht heb jij bepaalde risico's gezien? Mogelijk staan er verwijzing in het plan naar onderzoeksrapportages of andere soorten onderzoeken. Als die niet meegeleverd zijn, wil ik die ook graag ontvangen van de V&G-dossiers die nog niet meegeleverd zijn of die ook toepasselijk zijn. En dan maken we het formulier op. (...) En dat is wat we ondertekenen en in het uitvoeringsplan als bijlage invoegen." (U007)

Een aantal coördinatoren uitvoeringsfase gaf aan dat van een dergelijk warme overdracht vaak geen sprake is. Een V&G-plan vanuit de ontwerpfase wordt überhaupt niet altijd vanzelfsprekend aangeleverd door de opdrachtgever bij aanvang van de uitvoeringsfase. Of de overdracht is vooral een formaliteit. Het komt voor dat er actief om gevraagd moet worden door de hoofduitvoerder of de coördinator uitvoeringsfase. Ook dan kan de opdrachtgever niet altijd leveren, is het pas op het laatste moment beschikbaar of laat de kwaliteit te wensen over.

"Nou, de overdracht is dan het verstrekken van het plan. Niet dat het mondeling allemaal doorgenomen wordt. (...) Maar echt specifiek van: "Joh, we hebben hier een V&G-ontwerpplan en we willen dat eerst

doorspreken voordat we hem overdragen aan jullie." Nee, dat heb ik nog nooit meegemaakt." (U003)

De mate waarin een V&G-plan nog actief gebruikt wordt in de uitvoeringsfase is volgens het merendeel van de respondenten beperkt. Een van de respondenten benoemt dat er na overdracht van de opdrachtgever naar uitvoeringsfase alleen nog updates worden gedaan bij veranderingen. Ook wordt gesteld dat het proces van updaten en goedkeuren te veel tijd vraagt.

3.3.4 *(Potentiële) meerwaarde van het V&G-plan*

Coördinatoren uitvoeringsfase brachten in dat het voorkomt dat in de uitvoering oplossingen aangedragen moeten worden die in het ontwerp al voorkomen hadden kunnen worden. Volgens één van de coördinatoren uitvoeringsfase is het van meerwaarde voor de veiligheid in de hele keten als in de ontwerpfase al goed is nagedacht over veiligheid. Dit wordt beaamd door de meeste opdrachtgevers en coördinatoren ontwerpfase.

"Als we het goed doen, dan is de belangrijkste meerwaarde dat je van tevoren nadenkt en waarin je ook met elkaar het gesprek aangaat over: hoe gaan we de uitvoering in?" (U006)

Er zijn ook respondenten die aangeven dat plan niet altijd een toegevoegde waarde heeft door hoe het plan in de praktijk gebruikt wordt. Volgens hen biedt het V&G-plan als meerwaarde dat het helpt bij het vooraf goed nadenken over veiligheid.

"Ik denk zeker dat het V&G-plan in principe een goed instrument is, mits het van voldoende kwaliteit is. Dat is over het algemeen natuurlijk wel een beetje de vraag. Het is heel erg afhankelijk van het proces ervoor. Dus als we aan de voorkant er goed over hebben nagedacht en de goeie keuzes hebben gemaakt in het ontwerp, dan is zo'n veiligheidsplan misschien ook niet zo spannend. Als we een intrinsiek veilig ontwerp hebben gemaakt en helemaal hebben beschreven hoe dat veilig gerealiseerd kan worden, dan staat er in het veiligheidsplan helemaal niks. Dat zou het ultieme werk zijn, maar ik denk niet dat dat gaat gebeuren. (...) Er zijn natuurlijk altijd dingen die je nog niet weet of die ook blijven. De restrisiko's." (ON002)

Enkele respondenten gaven aan het V&G-plan vooral als een plan voor basisafspraken te zien. Hierop kan voortgeborduurd worden met werkplannen in de uitvoeringsfase. Ook kan het V&G-plan bijdragen aan het inzichtelijk krijgen van partijen die aan een project werken. Dit wordt gezien als een belangrijk vertrekpunt voor het afstemmen en coördineren van werkzaamheden, zowel tijdens de planfase als tijdens de uitvoering.

"Je V&G-plan is je parapludocument waarin je basisafspraken staan. Je basis risicoanalyses waarop je verder kan borduren in je werkplannen en je afspraken en dat soort dingen." (U004)

3.4 Samenlooprisico's

De risico's die ontstaan doordat meerdere partijen gelijktijdig of na elkaar op één locatie werken en die niet door individuele partijen kunnen worden afgedekt, worden samenlooprisico's genoemd. Op de website van de NLA met veel gestelde vragen over de bouwprocesbepalingen schrijven zij onder andere onder het kopje 'Wat moet er in een V&G-plan staan': "Hoe om te gaan met de bijzondere risico's en risico's als gevolg van de samenloop van werkzaamheden".¹⁴

In de komende paragrafen beschrijven we de uitkomsten van de interviews en groepsgesprekken. Deze kunnen als volgt worden samengevat:

Kennis over samenlooprisico's bij opdrachtgevers (3.4.1)

- Niet elke opdrachtgever blijkt even goed op de hoogte van wat samenlooprisico's zijn en hoe deze beheerst zouden moeten of kunnen worden.

Samenlooprisico's in kaart brengen (3.4.2)

- Er is beperkte aandacht voor het inventariseren van samenlooprisico's in de ontwerpfase.
- Tijdens de uitvoeringfase gebruikt men verschillende manieren om samenlooprisico's in kaart te brengen. (Bijvoorbeeld door raakvlakanalyses en het voeren van gesprekken.)

Onderstaande paragrafen lichten elk punt verder toe.

3.4.1 Kennis over samenlooprisico's bij opdrachtgevers

Uit de gesprekken met de opdrachtgevers bleek dat niet elke opdrachtgever even goed op de hoogte is van wat samenlooprisico's zijn en hoe deze beheerst zouden moeten of kunnen worden. Ook het gegeven dat het (aan de voorkant) in kaart brengen van samenlooprisico's een cruciaal onderdeel moet zijn van het V&G-plan, was voor sommige respondenten nieuwe informatie.

Voorbeelden hiervan uit de interviews zijn:

- Bij één van de ingenieursbureaus gaf een respondent aan dat samenlooprisico's alleen te beheersen zijn met een laatste minuut risicoanalyse (LMRA). Een collega van deze respondent was het hiermee niet eens en gaf aan dat je door een goede volgorde van werkzaamheden af te spreken wel degelijk samenlooprisico's kan weghalen.
- Eén van de opdrachtgevers gaf aan het V&G-plan niet te gebruiken om samenlooprisico's in kaart te brengen. Ze leggen contractueel vast dat er niet meerdere partijen gelijktijdig in een werkgebied bezig zijn en dat de aannemer het initiatief moet nemen voor het in kaart brengen van samenlooprisico's. Ook moet de aannemer alle werkzaamheden coördineren die op een bouwplaats/werkgebied plaatsvinden.

¹⁴ [Veelgestelde vragen | Bouwprocesbepalingen | Nederlandse Arbeidsinspectie \(nlarbeidsinspectie.nl\)](#)

3.4.2 Samenlooprisico's in kaart brengen

Een aantal opdrachtgevers vertelde dat ze weinig toegevoegde waarde ziet in het in kaart brengen van samenlooprisico's via het V&G-plan. Hiervoor gaven ze verschillende redenen, zoals:

- Het V&G-plan is te globaal om vooraf specifieke samenlooprisico's in kaart te kunnen brengen.
- Het lastig is om samenlooprisico's vooraf expliciet te maken, omdat het detailniveau toeneemt naarmate het project vordert en samenloop dan pas duidelijk wordt.

"Er zijn natuurlijk eindeloos veel combinaties die je dan kan bedenken. Dat V&G-plan van die aannemer, daar worden al die standaardrisico's dan in benoemd. Veilig werken op de steiger, dingen die van hoogte vallen. Vervolgens gaat iemand een planning maken en naarmate je dichter bij de oplevering komt, zijn er steeds meer mensen op die bouwplaats aan het werk. Dus dan is er een eindeloze variatie van verschillende risico's die dan, volgens mij, daar samenkomen. Het wordt inderdaad nooit expliciet gemaakt, maar ik kan me voorstellen dat dat ook eigenlijk niet te doen is." (OG006)

- 3.4.2.1 In de uitvoering is meer inzicht in samenlooprisico's, omdat dan pas de specifieke werkplannen worden gemaakt. Een manier om hiermee om te gaan, is het inventariseren en beheersen van samenlooprisico's door het houden van een dagstart.

"(...) Dus eigenlijk zit het beheersen van die samenlooprisico bijvoorbeeld in zoiets als een dagstart houden, met een risicoanalyse. En bij elke wijziging met elkaar stilstaan van: hé, welke nieuwe risico's worden hier geïntroduceerd en hoe gaan we dat beheersbaar maken? En ook bij... Nou ja, het op een gegeven moment accepteren van uitloop als dat optreedt, en het kan niet anders, of het kan niet meer op veilige manier." (OG003)

Dit sluit aan bij wat de geïnterviewde coördinatoren ontwerpfase aangeven. Eén van de coördinatoren vertelt dat binnen veel van de projecten waarop hij zelf werkzaam is beperkt aandacht is voor het inventariseren samenlooprisico's vanuit het ontwerp. Dit hangt volgens deze respondent enerzijds samen met de aard van een project; samenlooprisico's zijn niet altijd van toepassing (bijvoorbeeld als het gaat om rioolwerk). Bij meer complexe bouwprojecten is er volgens hem meer aandacht voor. Alleen is dan vaak nog niet bekend wie wanneer aan het werk is. Daarbij ontbreekt het bij opdrachtgevers en ontwerpers volgens hem aan kennis op dit vlak. Het werken in 'bouwteams' zou volgens deze respondent het gesprek over samenlooprisico's kunnen vergemakkelijken.

"Dat [samenlooprisico's] is heel ingewikkeld om dat in beeld te brengen. (...) Zelden worden die echt op een goede manier geïnventariseerd. (...) Dus echt een, nou, ik wil niet zeggen ondergeschoven kindje, maar die zijn vanuit het ontwerp vrij lastig te beschouwen." (ON002)

"Enerzijds, hè, we weten vanuit het ontwerp niet wie straks het gaat bouwen. Dus het heeft natuurlijk wel een voordeel als je meer in bouwteams gaat werken. In bouwteams is het, denk ik, eenvoudiger om

dit soort dingen inzichtelijk te maken. Je moet eerst dit doen, voordat je dat mag doen. Of als je dit en dit tegelijkertijd doet, dan heeft dat als consequentie dat, zus en zo. Dus ik denk dat de bouwteams daar beter in kunnen denken dan anderen doen, traditioneel. (...) En ik denk dat een gemiddelde ontwerper, laat staan een gemiddelde opdrachtgever, dat is echt heel ver van hun bed.” (ON002)

Een andere coördinator ontwerpfase gaf eveneens aan de samenlooprisico's op meer gedetailleerd niveau veelal over te laten aan de aannemers op een project:

“Binnen de bouwplaats laat ik het aan de aannemers: ga zelf maar een plan maken en een planning. Ik kan me niet met hun planning bemoeien. Wanneer die hijskraan komt, wanneer ze dit gaan hijsen. (...) Maar stem het af met je andere aannemers. Voorkom conflicten in tijd en plaats. Dat is gewoon de opdracht aan de aannemers tijdens de bouw en binnenwerken. (...) Ik heb wel een grove planning. (...) Maar dat is een hele grove werkplanning. Details zijn voor de aannemers samen.” (ON003)

Een andere coördinator ontwerpfase gaf aan dat in projecten die voor een grote opdrachtgever worden gedaan wél aandacht is voor samenlooprisico's. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen samenlooprisico's: de interactie met het primaire proces (zoals doorgaand wegverkeer) en de interactie tussen meerdere partijen die op een locatie werkzaamheden uitvoeren. Er is vanuit deze opdrachtgever een methode opgezet waarin multidisciplinair, vanuit verschillende opdrachtnemers, gezamenlijk naar deze risico's wordt gekeken. Complexe werkzaamheden worden in stappen uiteengezet. Per stap wordt met het team naar de samenlooprisico's gekeken. De samenlooprisico's zijn volgens deze coördinator één van de risicosoorten waarop je als opdrachtgever aan de voorkant wel degelijk invloed kunt hebben. De meerwaarde zit vooral in de onderlinge interactie:

“Per stap moet je samen, multidisciplinair, kijken. Dus dan zit je met de uitvoerder, met de technisch manager, met de coördinator ontwerpfase, coördinator uitvoeringsfase, je zit met een man of zes bij elkaar. En dan zegt de veiligheidskundige van de opdrachtnemer van: deze taakstap, zien we daar bijzondere risico's? Dan krijg je discussie en interactie. Dan kan het zijn dat er geen bijzonder risico is. Dan wordt er neergezet, letterlijk: geen bijzonder risico. En een streepje bij maatregelen. En dan ga je naar de volgende.” (ON001)

Coördinatoren uitvoeringsfase voegden nog toe dat als specificatie op het V&G-plan in de uitvoering, raakvlakanalyses worden uitgevoerd of werkplannen worden gemaakt waarin samenlooprisico's in kaart worden gebracht.

“(...) Het plan zelf beheerst niet specifieke samenlooprisico's. (...) In draaiboeken verwoorden we dat door een raakvlakmatrix toe te voegen. (...) En uit die raakvlakkenanalyse komt dan naar voren welke partijen onderlinge raakvlakken hebben met mekaar. En van daaruit komen dan de beheersmaatregelen. Maar dat zit niet bij ons in het [V&G] plan.” (U007)

Evenals de (extern ingehuurde) coördinatoren ontwerpfasen benadrukten ook de coördinatoren uitvoeringsfasen het belang van het regelmatig bij elkaar komen en het gesprek aangaan over mogelijke samenlooprisico's. Dit haalt niet alleen belangrijke inzichten naar boven. Het werkt ook bevorderend voor het ervaren van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor veiligheid.

"Je ziet dat het steeds vaker in de bouw gebeurt. Het is even tien minuten de tijd nemen aan het begin van de dag. Veilige dagstart, noemen ze het ook. En ik ben daar heel positief over. Zeker als de onderaannemers ervoor openstaan, dan krijg je een heel open gesprek en dan krijg je ook: ja, één team, zeg maar. En dat is weer bevorderlijk voor de veiligheid op de bouw, zodat het niet wordt van: hé, jij moet daarvoor zorgen, jij moet daarvoor zorgen. Nee, dan wordt het een gezamenlijke veiligheid. En dan ben je goed bezig met elkaar."(U004)

3.5 De vergewisplicht

Elke opdrachtgever is verplicht zich in de ontwerpfasen ervan te vergewissen dat de betrokken werkgevers en zelfstandigen in staat zijn de verplichtingen voor de arbeidsomstandigheden, die gelden in de uitvoeringsfasen, na te komen. Het gaat hierbij om de gevaren en risico's, die vooraf voorzienbaar en beïnvloedbaar zijn. Bijvoorbeeld door het bieden van randvoorwaarden die veilig werken mogelijk maken, zoals een goede planning, coördinatie en voldoende tijd en geld.

3.5.1 Knelpunten bij vergewissen in de praktijk

Twee grote knelpunten kwamen naar voren als het gaat om de vergewisplicht:

- Er is onduidelijkheid over de vergewisplicht.
- Er is angst voor aansprakelijkheid bij en onduidelijkheid over verantwoordelijkheid bij de vergewisplicht.
- Onduidelijkheid over vergewissen

Vanuit de opdrachtgevers en extern ingehuurde coördinatoren kwam naar voren dat er uiteenlopende ideeën zijn als het gaat om wat de vergewisplicht inhoudt, hoe hieraan invulling gegeven moet worden en tot hoe ver de plicht reikt. Hieronder staat een aantal quotes uit de gesprekken met opdrachtgevers en extern ingehuurde coördinatoren ontwerpfasen die dit laten zien. Ook kunnen er grote meningsverschillen zijn over wat vergewissen inhoudt binnen één organisatie.

"Wij hebben sinds kort ook een tweedaagse training 'coördinator ontwerpfasen' en dan zitten we met tien technisch managers bij elkaar. Als we het over vergewissen hebben en hoever dat gaat, dan vliegen we elkaar soms bijna in de haren. Hoe verschillend we daarover denken." (OG002)

"[Vergewissen is] Dat je nagaat of je opdrachtgever in staat is om dit werk uit te voeren, zoals je het bedacht hebt." (ON003)

"(...) Vervolgens kan de opdrachtnemer daarmee zijn V&G-plan uitvoeringsfasen opstellen. Dat plan dat komt naar mij (coördinator ontwerpfasen) toe. Dat beoordeel ik in het kader van het vergewissen. En

als er negatieve bevindingen zijn, dan moeten die weggenomen worden door de opdrachtnemer. (...)" (ON001)

"[Opdrachtnemer] neem ons (coördinator ontwerpfase) mee. Stuur het [V&G-plan] tien of vijf dagen [vooraf] naar ons toe, zodat wij het kunnen beoordelen, en het vergewissen kunnen invullen." (ON001)

"En wij vergewissen ons ervan dat de aannemer een V&G-plan uitvoeringsfase inlevert. En we kijken er ook inhoudelijk naar en we zullen hem ook aanspreken als het naar onze mening geen invulling geeft aan een goede veiligheid op de bouw. (...) En dan heb je naar mijn idee op ons niveau al behoorlijk invulling gegeven aan de vergewisplicht." (OG004)

"Dat is eigenlijk tweeledig. Je hebt natuurlijk vergewissen in de ontwerpfase, daar begint het al. Hoe geven we daar invulling aan het vergewissen? Een samenvatting is: door vooral door die wettelijke taken en verantwoordelijkheden in te vullen, zodat er een goed plan ligt, dat er een goede RI&E is. Dan het belangrijke, en daar ligt met name de moeilijkheid, zorgen dat je ook vergewist in de uitvoeringsfase. Daar zit met name de complexiteit. (...) Hoe vergewissen we nog steeds wat wij hebben bedacht ook uiteindelijk in die uitvoeringsfase uitgevoerd wordt. Dat je opdrachtnemer ook veilig werkt. Dar zit ook met name wel de uitdaging, hoe we dat doen." (OG002)

"Nou, we hebben natuurlijk een heleboel tools die we inzetten die je kan gebruiken voor het vergewissen. Je veiligheidsrol met de Safety Walks, je meldingen, de uitvoering, maken een logboek. Dat zijn allemaal instrumenten die je kan gebruiken voor de ontwerpfase en opdrachtgever om te zeggen: hoe gaat het met mijn project? En gaat het nog steeds goed? En hoe zit het met alle risico's? En dat is ook waar we naartoe willen, dat het een soort vergewisplan per project is van: waar kan je nou op toetsen? Wat heb je nou nodig om te zeggen van: nou, als ik dit doe, kan ik goed vergewissen?" (OG005)

"Dus voor ons is het dat we zorgen dat er in de ontwerpfase, dat we zeker weten dat we een opdracht in de markt zetten die veilig uit te voeren is en die in de toekomst ook veilig te onderhouden is. Dus die twee aspecten, eigenlijk. Dat geven we mee aan de aannemer. Daarbij kijken we ook of de restrisico's die er overblijven, die in de ontwerpfase niet konden worden beheerst, dat die restrisico's wel beheersbaar zijn voor een aannemer, dus niet te groot zijn. Dat moet wel duidelijk zijn. En in de uitvoeringsfase kijken we dus eigenlijk over de schouder van de aannemer mee hoe hij zijn proces heeft ingericht. Dus wie stelt hij aan als V&G coördinator uitvoeringsfase?" (OG006)

- 3.5.1.1 Onduidelijkheid leidt tot angst over aansprakelijkheid
Sommige opdrachtgevers gaven aan dat de wetgeving onvoldoende duidelijk is en onzekerheid geeft als het gaat om aansprakelijkheid.

"Wat je ook ziet in wetgeving, ook met jurisprudentie met ongevallen, dat is heel verschillend. Je ziet dat de Arbeidsinspectie daar ook verschillend in zit. Dat helpt ook niet. Je ziet nu wel weer meer de tendens dat bijvoorbeeld de lijnverantwoordelijke meer bij ongevallen

zich ook mogen verantwoorden. Daar zie dat je sommige technische managers, lijnmanagers die die rol hebben toch wel wat vrees krijgen. Hoe zit het dan? Ben ik persoonlijk aansprakelijk? Dat helpt niet. De wet is daar wel te vaag in.” (OG002)

“(…) want het is ook een beetje de onbekendheid met echt je beseffen dat je in een keten zit waar uiteindelijk een ongeluk kan gebeuren en die dan helemaal onderzocht wordt en aangesproken. Voor collega’s is het gevoel weleens zwaar om dat toebedeeld gekregen te hebben.” (OG005)

3.6 **Verbetermogelijkheden**

Vanuit alle perspectieven zijn verschillende mogelijkheden geopperd om het V&G-plan en de vergewisplicht beter op de praktijk te laten aansluiten en meer te laten bijdragen aan arbeidsveiligheid in de bouwketen.

De verbetermogelijkheden zijn opgedeeld in drie thema’s. Onderstaand zijn de thema’s met hun specifieke verbetermogelijkheden samengevat:

Verbeteringen op het gebied van samenwerking en communicatie (3.6.1)

- Betrek de uitvoerende partij in de ontwerpfase.
- Ga tijdens de uitvoering meer met elkaar in gesprek.
- Meer duidelijkheid over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Procesmatige verbeteringen (3.6.2)

- Maak van de coördinator ontwerpfase een onafhankelijke externe partij.
- Gebruik praktische (visuele) methoden om samenlooprisico’s in kaart te brengen.
- Opleiding (over wetgeving) voor de technisch manager.
- De opdrachtgevers zijn aan zet.

Verbeteringen rondom het V&G-plan (3.6.3)

- V&G-plan: van papier naar praktijk.
- Inhoudelijke overdracht V&G-plan.

De volgende paragrafen lichten elke verbetermogelijkheid toe.

3.6.1 *Verbeteringen op het gebied van samenwerking en communicatie*

3.6.1.1 *Betrek de uitvoerende partij in de ontwerpfase*

Volgens een aantal van de coördinatoren uitvoeringsfase is het van belang om als opdrachtnemer vooraf in gesprek te kunnen over het ontwerp en het dan ook te hebben over veiligheid in de uitvoering. Van belang is dat veiligheid wordt gezien als gezamenlijke verantwoordelijkheid van de opdrachtgever en de uitvoerende partij. Zo zouden volgens enkele respondenten de BTO- (bouwkundige, technische en organisatorische) keuzes vaker in samenspraak tussen opdrachtgever en uitvoerende partij gemaakt moeten worden.

“De opdrachtgever weet niet wat risicovolle werkzaamheden zijn als jij het hem niet vertelt. Alleen hij moet er wel voor openstaan om je aan de voorkant aan te laten sluiten.” (U004)

"In de uitvoeringsfase ben je natuurlijk al een stapje verder. Maar wat wel belangrijk is als het enigszins kan, is dat je je bemoeit met die fase daarvoor. Zodat je ook al echt een vinger in de pap hebt bij: hé opdrachtgever, als je wil dat we het zo doen, dan zijn dit de consequenties. Is dat ook wat je echt wil?" Bijvoorbeeld wegafsluitingen, dingen waar je als opdrachtgever invloed op hebt, daar wil je eigenlijk als coördinator uitvoeringsfase, al op de één of andere manier invloed op hebben gehad of weten wat je speelruimte is." (U006)

Eén van de opdrachtgevende partijen beaamde dit door aan te geven bij elk project een hogere veiligheidskundige vanuit de aannemer te willen laten aansluiten, vooral ter ondersteuning van de coördinator ontwerpfase. Deze veiligheidskundige zou dan RI&E-sessies kunnen begeleiden, kunnen helpen bij het maken van BTO-keuzes en faciliteren bij het opstellen van het V&G-plan. Het ingenieursbureau pleit ervoor dat de coördinator ontwerpfase mandaat krijgt om zo'n samenwerking in gang te zetten en keuzes te maken in het ontwerpproces op basis van de input van de veiligheidskundige.

Een andere manier om de uitvoerende partij al vroeg in het proces te betrekken bij de veiligheid werd aangedragen door een andere opdrachtgever: vraag al bij de aanbesteding om een veiligheidsplan en neem dit mee als selectie criterium.

"We hebben het een keertje bij een complex project (...) gedaan. We hebben bij de aanbesteding een veiligheidsplan gevraagd: dit zijn de risico's die in dit plan, in dit werk, naar voren komen. Eén voor één kunnen wij daar wel oplossingen voor bedenken, maar de combinatie, die is ook voor de ontwerpende partij veel te complex: besloten ruimte, hijsen, weet ik het wat, gevaarlijke stoffen. We hebben dus bij de aanbesteding een plan gevraagd om dat veilig uit te voeren: hoe ga je dat aanpakken? Dat was een knock-out-criterium: als het plan er niet bij was, deden ze niet mee. We hebben drie keurige plannen gekregen van die aannemers. (...) Daar zit echt deskundigheid." (ON003).

Ook de kennishouders gaven aan dat het zinvol kan zijn om de coördinator uitvoeringsfase te betrekken bij het ontwerpproces. Dat is alleen niet mogelijk als het bouwwerk met publiek geld wordt gefinancierd. Dan geldt de aanbestedingswetgeving, waarbij het niet mogelijk is om voordat de aanbesteding wordt gedaan met een (potentiële) opdrachtnemer in gesprek te gaan. Deze partij zou dan een voordeel hebben in de aanbesteding.

Respondenten en kennishouders gaven echter ook aan dat het voor opdrachtnemers lastig kan zijn om opdrachtgevers aan te spreken op veiligheid, omdat er vrees is hierdoor de relatie met de opdrachtgever te verstoren.

"Want weet je, als je daar op dat moment al ingewikkeld over gaat doen, dan heeft dat invloed op de samenwerking en op het vertrouwen. Dan ga je het elkaar in het begin al heel erg moeilijk maken en meestal loop je tijdens de uitvoeringsfase elkaar nog wel vaker tegen het lijf, dus dat wil je wel een beetje soepel houden." (U001)

"Mijn ervaring is dat we veel eerder geneigd zijn om het maar niet bespreekbaar te maken, omdat we er al van uitgaan dat het niet bespreekbaar is. (...) Op het moment dat je aankaat dat mensen bijvoorbeeld een heel groot risico lopen omdat hun werkvak ingereden kan worden, maar dat we wel willen meedenken over een andere oplossing, dan heb je wel een gesprek." (U006)

- 3.6.1.2 Ga tijdens de uitvoering meer met elkaar in gesprek. Aansluitend hierop kwam vanuit verschillende perspectieven naar voren dat meer met elkaar in gesprek gaan tijdens de uitvoeringsfase van belang is voor veiligheid. Het gaat hierbij om het gesprek tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, maar ook tussen de diverse uitvoerende partijen onderling.

Wat (samenloop)risico's betreft, gaven meerdere coördinatoren uitvoeringsfase aan dat het van belang is dat alle partijen op een bouwproject met elkaar in gesprek blijven en van elkaar weten waarmee de ander bezig is. Pas als er wederzijds begrip is waarmee de ander bezig is, kan pas goed inzichtelijk worden welke (nieuwe) risico's zich kunnen voordoen. Dit gebeurt volgens één van de respondenten nu nog te weinig:

"Het gaat er natuurlijk om dat je dat gesprek met elkaar hebt en dat je weet van Piet wat hij aan het doen is en welke risico's dat voor jou misschien vergroot of überhaupt welke risico's je ineens loopt. (...) Ik denk dat er veel gedacht wordt vanuit: wie dan leeft, wie dan zorgt. (...) Een beetje een idee van: laten we ze bij mekaar zetten of aan elkaar koppelen, want dat zou wel eens iets kunnen opleveren; dat doen we veel te weinig." (U006)

Ook één van de opdrachtgevers gaf aan dat het (dagelijks) bespreken van veiligheid op de bouwplaats van belang is, bijvoorbeeld met een dagstart:

"Bij de grote bouwwerken zie je wel dat het in ieder geval gedragen wordt tot en met de hoofdaannemer en misschien de eerste laag daaronder. (...) Uiteindelijk die bouwplaatsmedewerker op de werkvloer, hoe sluit het daarop aan? Daar zit natuurlijk ook wel een stukje de achilleshiel van onze sector. (...) Het gaat echt om die vertaling uiteindelijk naar de werkplek zelf, naar de bouwplaats. Je hebt die ondernemer, je hebt weer onderaannemers, ondernemers in die keten. (...) Wat goed werkt in de praktijk is een soort veilige dagstart met de ploeg. Wat zijn nou de top risico's van jouw activiteiten op deze locatie? Over de samenloop risico's. Welke partijen zijn er nog meer aan het werk? Met die mensen dat ook nog even bespreken, dat helpt enorm." (OG002)

- 3.6.1.3 Meer duidelijkheid over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Uit alle perspectieven (opdrachtgevers, coördinatoren ontwerpfase en coördinatoren uitvoeringsfase) kwam naar voren dat er veel onduidelijkheid heerst over de invulling van rollen en taken. Ook als het gaat om bij wie welke verantwoordelijkheid ligt en wie bevoegd is of zou moeten zijn, gaven veel respondenten aan dit niet helder voor ogen te

hebben. Daarom pleiten zij in het algemeen voor meer duidelijkheid over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

"Op elk werk kan die verantwoording anders liggen. Dus je dient aan de voorkant eerst een gedegen instructie te krijgen wat jouw verantwoordelijkheid en bevoegdheid is als V&G-coördinator uitvoeringsfase. En ik denk dat daar nog wel een hele verbeter slag in kan komen." (U004)

3.6.2 *Procesmatige verbeteringen*

3.6.2.1 Maak van de coördinator ontwerpfase een onafhankelijke externe partij. Een van de coördinatoren ontwerpfase stelde voor om te leren van hoe andere landen invulling geven aan de Europese wetgeving. Volgens deze respondent wordt in Duitsland en België de wetgeving dusdanig ingevuld dat een onafhankelijke externe partij de rol van coördinator ontwerpfase vervult.

"Wat je natuurlijk ziet ten opzichte van andere landen om ons heen, daar is het altijd een externe partij. Dus de coördinatie in Duitsland en België is altijd een onafhankelijke derde. Het is natuurlijk een afgeleide van de Europese wetgeving, en in alle andere landen hebben ze het extern belegd, en wij zijn eigenlijk het enige land in Europa die dit op deze manier heeft ingevuld. Het voordeel natuurlijk, als je het extern belegt, en het staat zo in de wet, dan moet het gebeuren en is het meer expliciet. En nu is het minder expliciet en valt het een beetje tussen wal en schip." (ON002)

3.6.2.2 Gebruik praktische (visuele) methoden om samenlooprisico's in kaart te brengen.

De coördinatoren uitvoeringsfase noemden diverse manieren waarop zij in de praktijk de samenlooprisico's in kaart brengen. Zo werd vaak een dagstart genoemd, waarin aan het begin van de dag met de betrokken partijen de werkzaamheden en veiligheidsrisico's besproken worden. Ook gaf men aan dat een 4D-planning kan helpen bij het in kaart brengen van samenlooprisico's. Met een dergelijke planning visualiseer je het bouwproces, inclusief de vierde dimensie: tijd. Door dit te doen, krijg je mogelijke risico's in beeld en kun je die koppelen aan de planning van het bouwproject. Het visualiseren van werkzaamheden is volgens respondenten een belangrijk aspect om samenlooprisico's inzichtelijker te maken.

"Sommige mensen hebben heel veel kennis van het project in hun hoofd. Bijvoorbeeld de hoofduitvoerders en de ervaren werkvoorbereiders, en de projectleider, die hebben allemaal precies in hun hoofd wat het werk inhoudt. Maar een onderaannemer heeft maar een klein stukje van de taart. Dus hoe ga je nou zorgen dat hij ook het volledige beeld heeft van de werkzaamheden? Dat hebben we geprobeerd te doen door middel van een 4D-planning. Dus [we hebben] eigenlijk een soort stripboek gemaakt (..) en dat digitaal." (U004)

3.6.2.3 Opleiding (over wetgeving) voor de technisch manager. Eén van de extern ingehuurde coördinatoren ontwerpfase gaf aan dat technisch manager basiskennis moet hebben van de wetgeving, en de

taken en verantwoordelijkheden van de opdrachtgever. Mogelijk zou een opleiding hiervoor een oplossing zijn.

"Hij [technisch manager] moet wel basiskennis hebben. En om die basiskennis te verkrijgen, is er onlangs een opleidingsprogramma opgezet binnen [organisatie/grote opdrachtgever] om alle technisch managers op te leiden tot coördinator ontwerpfase. Waarbij ze dus heel goed te horen krijgen van: waar staat dat dan in de wet? En wat betekent dat dan? En hoe kun je dat invullen? En waar ben jij voor verantwoordelijk? Met die kennis hebben ze eigenlijk voldoende in huis om op een wat meer abstract niveau, meer strategisch tactisch niveau, invulling aan die rol te geven. En het operationele deel kunnen ze dan delegeren." (ON001)

3.6.2.4 De opdrachtgevers zijn aan zet.

Als laatste gaven de kennishouders aan dat er vooral bij de opdrachtgevers veel te winnen is. Met name op het gebied van kennis van de bouwprocesbepalingen, het vergewissen en het nemen van verantwoordelijkheid. Opdrachtgevers kunnen vanaf het eerste begin van een project 'veiligheid' meenemen. Zij staan volgens de kennishouder in principe 'aan de lat' om ermee aan de slag te gaan. De groep was het unaniem eens over dat verbetering in dit proces begint met meer kennis en verantwoordelijkheidsgevoel bij opdrachtgevers. Een coördinator uitvoeringsfase zei tijdens een interview hierover:

"En dat is algemeen wel in de bouw, zeg maar. We sturen altijd onder in de driehoek op oplossingen - in plaats van dat we net even één of twee trappen teruggaan in het ontwerp of opdracht geven om daar de veiligheid hoger te halen. Het gevolg zie je altijd buiten, daar is het zichtbaar. Dus dan stuurt men automatisch daar. Maar ik ben van mening dat je 80 procent kan voorkomen door aan de voorkant te sturen." (U004)

3.6.3 Verbeterpunten rondom het V&G-plan

3.6.3.1 Praktische uitvoering van het V&G-plan.

In veel van de gesprekken kwam naar voren dat als specificatie op het V&G-plan in de uitvoering raakvlakanalyses worden uitgevoerd of werkplannen worden gemaakt waarin samenlooprisico's op week- of dagniveau in kaart worden gebracht. Dit wordt gezien als het dynamische aspect, omdat de nadruk hierbij op het proces ligt.

"Die samenlooprisico's zijn erg dynamisch. Bijna per dag zou je die moeten optekenen en de beheersmaatregel daarbij benoemen. Ik heb goede ervaring met de planning. Plaatje aan de muur en met elkaar het plaatje bespreken en daar met stickertjes kijken wanneer je elkaar in de weg gaat lopen." (U001)

3.6.3.2 Inhoudelijke overdracht V&G-plan.

Er is behoefte aan een meer inhoudelijke overdracht van het V&G-plan vanuit de ontwerp- richting de uitvoeringsfase. Door uitgebreider in te gaan op het ontwerp, kunnen volgens respondenten veiligheidsproblemen in de uitvoering eerder gesignaleerd worden. Er wordt ingebracht dat het voorkomt dat in de uitvoering oplossingen

aangedragen moeten worden, die in het ontwerp al voorkomen hadden kunnen worden.

"Op inhoud. Dus er echt fysiek bij stilstaan van: dit is het document en daar moet je mee verder. En deze restrisico's verwacht ik dat jij meeneemt in je V&G-plan uitvoeringsfase. (...) Ik ben van mening dat het V&G-plan ontwerp vele malen dikker moet. Een veilige bouwplaats begint in je ontwerp." (U004)

4 Samenvattend en concluderend

Met dit onderzoek werd beoogd meer inzicht te krijgen in wat volgens opdrachtgevers en uitvoerende partijen nodig is om een V&G-plan en de vergewisplicht (beter) te laten bijdragen aan de arbeidsveiligheid in de bouwketen. Coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase en opdrachtgevers hebben gedeeld hoe in de praktijk wordt omgegaan met de vergewisplicht, het V&G-plan en samenlooprisico's en hoe wordt aangekeken tegen de bouwprocesbepalingen. Naast het bespreken van barrières en knelpunten, is verkend welke verbetermogelijkheden worden gezien om wetgeving en praktijk beter op elkaar te laten aansluiten. In een tweede onderzoeksfase is met kennishouders vanuit diverse perspectieven (opdrachtgever, opdrachtnemer, werkgeversorganisatie) gereflecteerd op de inzichten uit de gesprekken uit de eerste fase. Ook zijn verbetermogelijkheden verder uitgewerkt.

We brengen de belangrijkste inzichten hier samen, met de suggesties van betrokkenen om wetgeving en praktijk beter op elkaar te laten aansluiten. Dit biedt handvatten voor het versterken van veiligheid in de bouwketen.

Behoeftte aan verduidelijking en versterking van rol coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase

In de wetgeving is expliciet benoemd dat bij meldingsplichtige bouwwerken, de opdrachtgevende partij verantwoordelijk is voor het aanstellen van een coördinator ontwerpfase. De opdrachtnemende partij is verantwoordelijk voor het aanstellen van een coördinator uitvoeringsfase. Uit de gesprekken blijkt ook dat in de praktijk beide coördinatoren worden aangesteld. Hoe de rollen moeten worden ingevuld, is niet altijd (volledig) duidelijk.

De coördinatoren ontwerpfase hebben niet altijd voldoende kennis over de verantwoordelijkheden die bij de rol horen en over hoe ze de rol goed moeten invullen. Opdrachtnemers ervaren ook dat de opdrachtgever verantwoordelijkheden via contracteisen overdraagt. Bijvoorbeeld als het gaat om het aanstellen van een coördinator ontwerpfase.

Coördinatoren uitvoeringsfase weten niet altijd welke (projectspecifieke) taken en verantwoordelijkheden zij hebben en wat hun bevoegdheden zijn. Als de coördinatierol een dubbelrol is (bijvoorbeeld omdat deze wordt uitgevoerd door de hoofduitvoerder) worden tegenstrijdige belangen ervaren tussen veiligheid enerzijds en financiële belangen anderzijds.

Voor beide coördinerende rollen geldt dat wanneer zij bewust worden aangenomen, deze als een grote - en in sommige gevallen een wat individuele - verantwoordelijkheid worden ervaren. Des te meer wanneer het ontbreekt aan concrete afstemming over invulling van de rol.

De gesproken partijen zijn over het algemeen wel van mening dat het goed invullen van beide rollen van meerwaarde is voor de veiligheid in het bouwproces.

Er zijn suggesties gedaan om de rol van de coördinatoren te versterken:

- Maak een projectspecifieke instructie voor het uitvoeren van de rol als coördinator uitvoeringsfase.
- Voorkom (waar mogelijk) een dubbelrol met tegenstrijdige belangen.
- Organiseer meer kennis bij de opdrachtgevende partijen over hoe invulling te geven aan de rol van de coördinator ontwerpfase (intern dan wel ingehuurd).

Een opleiding of certificering voor het goed invullen van beide rollen kan meerwaarde geven. Daarbij moet dan ook aandacht zijn voor sociale en communicatieve vaardigheden. Een opleiding kan bijdragen aan formalisering van de rol en geeft houvast voor diegene die de rol vervullen.

Er werd verder nog een algemene suggestie over verantwoordelijkheden gedaan:

- Streef naar een meer gedeelde ervaren verantwoordelijkheid voor het hele proces (tussen opdrachtgevende- en opdrachtnemende partijen, maar ook tussen hoofdaannemer en onderaannemers). Hierbij is het ook van belang dat eenieder weet wie waarvoor verantwoordelijk is en dat men elkaar daar ook op kan aanspreken.

Behoeft e aan meer nadruk op het proces in plaats van op het V&G-plan als eindproduct

Over de meerwaarde van het V&G-plan wordt verschillend gedacht. De uiteenlopende wijzen waarop in de praktijk wordt omgegaan met het plan, zorgen ervoor dat de toegevoegde waarde die het plan in potentie heeft niet altijd wordt benut. Zo wordt door coördinatoren uitvoeringsfase onder meer genoemd dat het plan vaak niet tijdig (voor start uitvoeringsfase) wordt aangeleverd. Ook laat de kwaliteit te wensen over (door gebrek aan inhoudelijke expertise of ongepast hergebruik vanuit eerder gebruikte plannen), is er onduidelijkheid en bestaan er verschillende denkbeelden over wat precies in het plan moet staan. Gezien de afhankelijke relatie spreken uitvoerende partijen de opdrachtgevers veelal niet aan op de kwaliteit van het V&G-plan. Ook is er geen controle op de inhoud van de plannen.

Wat opvalt is dat regelmatig wordt gesproken over een V&G-plan ontwerpfase en een V&G-plan uitvoeringsfase. Dit duidt erop dat het V&G-plan als twee separate plannen voor de verschillende fases van het bouwproces wordt gezien. Terwijl het is bedoeld als dynamisch document, waarbij in de uitvoeringsfase voortgeborduurd op de ontwerpfase. Ook wordt genoemd dat er een risico is dat het V&G-plan uiteindelijk bestaat uit een samenvoeging van een veelheid aan deelplannen.

De kennishouders geven aan dat een beknopt en toegankelijk plan wat toegespitst is op samenlooprisico's echt van meerwaarde is voor de

veiligheid in het bouwproces. Dit zou beter bekend moeten worden. De meerwaarde die het V&G-plan kan bieden, is het vooraf goed nadenken over (implicaties van keuzes voor) veiligheid en hierover met betrokkenen het gesprek aan te gaan. Nu ligt de nadruk te veel op de rapportageverplichting (compliance met de wetgeving) en daarmee op ieders individuele bijdrage aan het eindproduct. Terwijl de meerwaarde grotendeels zit in het (gezamenlijke) proces dat daaraan vooraf zou moeten gaan.

Er zijn suggesties gedaan om dit proces te versterken:

- Meer uitwisseling tussen opdrachtgever en opdrachtnemer (vooral aan de voorkant van het proces). Bijvoorbeeld door expertise op het gebied van de uitvoering eerder te betrekken in de ontwerpfase.
- Een warme overdracht van de ontwerpfase naar de uitvoeringsfase van het V&G-plan, waarbij de coördinator uitvoeringsfase in de gelegenheid wordt gesteld over veiligheidsaspecten in gesprek te gaan met de opdrachtgever en coördinator ontwerpfase. Waar het merendeel van de opdrachtgevers aangeeft de meerwaarde van een warme overdracht te zien, lukt het niet altijd om dit te realiseren. Bij een aantal opdrachtgevers is het V&G-traject al meer procesmatig ingericht en is een warme overdracht een vast onderdeel van dit proces.

Verbeteren van kennis over veiligheid en samenlooprisico's in ontwerpfase

Een aantal opdrachtgevende partijen blijkt niet goed op de hoogte van wat samenlooprisico's zijn, en welke rol zij in de ontwerpfase kunnen (of zouden moeten) spelen bij het in kaart brengen van deze risico's. Zij onderkennen deze risico's bijvoorbeeld niet omdat uitvoerende partijen niet gelijktijdig aan het werk zijn, of zien ze als iets waarop pas in de uitvoeringsfase zicht is. Er worden in de uitvoering vaak werkplannen gemaakt waarin (samenloop)risico's op week- of dagniveau in kaart worden gebracht. Door deze praktische toepassing van het inventariseren en acteren op samenlooprisico's, wordt de discussie over veiligheid vooraf gevoerd, in plaats van op de werkvloer tijdens de uitvoering.

Coördinatoren uitvoeringsfase signaleren verder dat het aan opdrachtgeverszijde nog wel eens ontbreekt aan de koppeling van ontwerp aan implicaties voor veiligheid in de uitvoeringsfase. Met name wanneer er sprake is van uitbesteding van het ontwerpen en het maken van een V&G-plan aan een architect of ingenieursbureau. Er lijkt te weinig (bewuste) kennis over veiligheid te zijn bij ontwerpende partijen. En keuzes worden tijdens het ontwerpproces nog onvoldoende onderbouwd en vastgelegd.

Uiteenlopende interpretaties over betekenis en invulling van de vergewisplicht

Net als ons eerdere onderzoek¹⁵, bevestigt ook dit onderzoek dat de vergewisplicht veel ruimte laat voor interpretatie over invulling en reikwijdte van verantwoordelijkheden. Opvattingen over wat de vergewisplicht inhoudt en hoe deze moet worden ingevuld, lopen niet alleen tussen opdrachtgevers uiteen. Er blijken ook binnen organisaties verschillen te zijn in interpretatie en toepassing van de wetgeving. Daarbij lijken sommige opdrachtgevers zich niet ervan bewust dat hun kennis over (toepassing van) wetgeving mogelijk ontoereikend is.

Er zijn suggesties gedaan om de kennis over de bouwprocesbepalingen in het algemeen en de vergewisplicht in het bijzonder te versterken:

- Opleiding kan eraan bijdragen dat strategisch en tactisch goed invulling gegeven kan worden aan de rol van coördinator ontwerpfasen. De coördinator ontwerpfasen heeft, gezien zijn taken en verantwoordelijkheden, een belangrijke rol in het geven van uitvoering aan (een deel van) de vergewisplicht. Het is dan ook van belang dat degene die deze rol vanuit de opdrachtgever formeel vervult (veelal de technisch manager), over voldoende basiskennis over wetgeving rondom de vergewisplicht beschikt.
- De coördinator ontwerpfasen moet eerder in het ontwerpproces betrokken worden. Bijvoorbeeld al in de initiatiefase of bij het proces van de architect.
- Ook de coördinator uitvoeringsfasen zou al betrokken kunnen worden tijdens de ontwerpfasen, zodat hij/zij aan de voorkant kan meedenken over veiligheid in het ontwerpproces. Ook kan hij/zij advies geven over de implicaties die ontwerpkeuzes kunnen hebben voor veiligheid tijdens de uitvoering.
- Daarbij aansluitend kan het ook van meerwaarde zijn om de coördinator ontwerpfasen gedurende de uitvoeringsfasen betrokken te houden.
- Onduidelijkheid in de wetgeving zorgt soms voor onzekerheid over verantwoordelijkheden. Opdrachtgevers en (extern ingehuurde) coördinatoren ontwerpfasen geven naar eer en geweten invulling aan de vergewisplicht, en men voelt zich hier ook verantwoordelijk voor. Wel missen zij een concreet kader om te toetsen of ook aan de wetgeving wordt voldaan.

Concluderend

Wij zien dat de praktische vertaalslag van de wetgeving essentieel is voor het versterken van arbeidsveiligheid in het bouwproces. Waar nu nog vaak de nadruk ligt op voldoen aan wetgeving, zou voor het versterken van de veiligheid in de praktijk meer aandacht besteed moeten worden aan het vormgeven van een 'V&G-proces'. Daarin staan samenwerking en communicatie tussen alle lagen centraal. Het is daarbij belangrijk dat rollen, taken en verantwoordelijkheden expliciet gemaakt worden. Omdat projecten, type contracten en daarmee samenwerkingsverbanden divers zijn, vraagt het vormgeven van dit proces om maatwerk. Opdrachtgevers hebben vanuit hun positie 'vooraan' in de keten een belangrijke voortrekkersrol. Het zou wenselijk

¹⁵ [Drie perspectieven op arbeidsveiligheid in de bouwketen | Veilig Werken \(lerenveiligheid.nl\)](#)

zijn als zij meer het voortouw nemen in het vormgeven van dit proces. Een belangrijke verbetermogelijkheid hierbij is meer bewustwording en kennis van veiligheid/risico's en de bouwprocesbepalingen (onder andere de vergewisplicht) aan het begin van de keten (in de initiatief/ontwerpfase). Een betere uitwisseling van kennis en expertise tussen de verschillende partijen in de keten, en het kritisch bevragen van elkaars perspectieven gedurende het gehele bouwproces, draagt bij aan het ervaren van meer gezamenlijke verantwoordelijkheid. En aan een veilige werkomgeving.

Bijlage 1 Korte samenvatting verkennend onderzoek naar arbeidsveiligheid in de bouwketen uit 2022

Voor dit onderzoek zijn twee focusgroepen met Arbo-professionals gehouden, één focusgroep met de Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA) en zijn negen interviews met personen werkzaam aan één bouwwerk afgenomen. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de bouwprocesbepalingen volgens de praktijk ruimte overlaten voor interpretatie. Het is voor hen bijvoorbeeld onduidelijk wat de vergewisplicht precies inhoudt en hoe ver deze strekt. Daarnaast lijkt de praktijk onvoldoende op de hoogte te zijn van de rechten en plichten die volgen uit de bouwprocesbepalingen. Ook bestaat nog onduidelijkheid over het Veiligheid & Gezondheidsplan (V&G-plan), zoals over wat erin moet staan en dat het dynamisch moet zijn. Hoewel het (potentiële) belang van het V&G-plan wordt gezien, wordt het door de respondenten in het verkennende onderzoek toch vooral omschreven als een administratieve verplichting. Dat het in het plan over de samenlooprisico's moet gaan, lijkt eveneens onvoldoende duidelijk. Ten slotte wordt de vertaalslag van het plan naar de praktijk gemist.

Bijlage 2 Tekst oproep tot deelname onderzoek op LinkedIn

Deelnemers gezocht voor RIVM-onderzoek naar arbeidsveiligheid in de bouwketen.

Hoe maken we een betere vertaalslag tussen papier en praktijk? Deel je ervaringen en denk met ons mee!

Een grote uitdaging op het gebied van arbeidsveiligheid in de bouw, is het werken in ketens: verschillende partijen zijn opeenvolgend of gelijktijdig aan het werk aan één bouwwerk. Wet- en regelgeving is bedoeld zo goed mogelijk bij te dragen aan de veiligheid van alle betrokkenen. Hoewel het belang hiervan wordt gezien, is wet- en regelgeving niet altijd duidelijk en wordt de vertaalslag naar de praktijk soms gemist.

Met dit onderzoek willen we in kaart brengen hoe het Veiligheids- en Gezondheidsplan (V&G-plan) en de vergewisplicht een grotere rol kunnen spelen bij het veilig maken van de bouwketen.

We komen daarom graag in contact met opdrachtgevers en coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase om over dit onderwerp in gesprek te gaan.

Meer weten over het onderzoek en/of interesse om mee te doen? Laat dan hier (*hier stond een link naar een vragenlijst*) je gegevens achter. Ken je anderen voor wie dit interessant is? Deel dit bericht vooral in je eigen netwerk!

#ketenveiligheid #VGplan #arbeidsveiligheid #veiligheid #bouw
#gezondwerken #veiligwerken #opdrachtgevers #coördinatoren
#verbeteren #kennis #veiligheidscultuur #veiligheidindebouw
#bouwplaats #veiligheidsgedrag

Bijlage 3 Protocol groeps gesprekken met opdrachtgevers

Introductie

Rol en taken van mensen om de tafel

1. Wat voor rollen vervul jij binnen [**bedrijf**]? Wat houdt de rol in waarvoor je hier aan tafel zit (*in 1 à 2 zinnen beschrijven*)?
2. Verschilt dit per project? Zo ja, hoe dan?

In dit interview zijn we geïnteresseerd in de visie van jullie organisatie als opdrachtgever van bouwprojecten. Als je meerdere rollen in het bouwproces hebt, zoals projectmanager en coördinator ontwerp, en er zit verschil in de antwoorden vanuit beide rollen, geef dat dat aan.

3. Wie is bij jullie bedrijf waarvoor verantwoordelijk in projecten als het gaat om arbeidsveiligheid in het algemeen?
4. Wat hebben jullie als opdrachtgever nodig om arbeidsveiligheid te kunnen borgen in projecten?
5. Missen jullie nu zaken om arbeidsveiligheid te kunnen borgen in projecten?

Start van een project

6. Als jullie een project gaan beginnen, welke stappen worden dan genomen om de arbeidsveiligheid in dat project te waarborgen?
7. Wanneer gaat Arboretgeving een rol spelen? En hoe dan?
8. Wanneer en hoe stellen jullie een coördinator ontwerp fase aan?
 - a. Waar letten jullie dan op? Hoe wordt die beslissing genomen?
9. We hebben begrepen dat dit ook een extern ingehuurd iemand kan zijn. Hoe gaat dat bij jullie? Wat heeft dat voor gevolgen voor de verantwoordelijkheid?

Het V&G-plan algemeen

10. Wanneer en hoe beginnen jullie met een V&G-plan voor een project?
11. Wie is er betrokken bij het ontwikkelen van het V&G-plan?
12. Wat is de rol van de coördinator ontwerp fase bij het ontwikkelen van het V&G-plan? En heeft hij/zij nog contact met andere personen van de OG tijdens het maken van het V&G-plan?
13. Wanneer en hoe dragen jullie het plan over aan de coördinator uitvoeringsfase?
14. Hebben jullie tijdens de uitvoering van het project nog contact met uitvoerders over het V&G-plan? Waarom wel/niet?

Iets wat opviel bij ons vorige onderzoek is onder andere dat het tijdens het afnemen van de interviews niet of nauwelijks ging over samenlooprisico's. Dat terwijl samenlooprisico's een cruciaal onderdeel zouden moeten zijn van het V&G-plan. Onder samenlooprisico's verstaan we specifiek die risico's die ontstaan door het opeenvolgend of gelijktijdig werken door verschillende partijen aan één bouwwerk. De volgende vragen gaan over deze risico's.

Samenlooprisico's

15. Hoe worden mogelijke samenlooprisico's in kaart gebracht?
16. Wie zijn daarbij betrokken?
17. Hoe helpt het V&G-plan bij het in kaart brengen van de samenlooprisico's?
18. Zijn er andere manieren die helpen bij het inzichtelijk maken en beheersen van samenlooprisico's?

Vergewissen

19. Wat houdt de vergewisplicht voor jullie in?
20. Hoe geven jullie als opdrachtgever invulling aan de vergewisplicht?
21. Wie is in een project verantwoordelijk voor het vergewissen? Is er op papier één iemand verantwoordelijk voor het vergewissen?
 - a. Eventuele vervolgvraag: hoe zit dat als er een extern ingehuurde coördinator ontwerpfase is?
22. Tot hoe ver reikt jullie verantwoordelijkheid met betrekking tot de vergewisplicht?

Volgens de wet houdt de vergewisplicht in dat de opdrachtgever in de ontwerpfase 1) nagaat welke risico's als gevolg van ontwerp of opdracht (kunnen) ontstaan tijdens de uitvoeringsfase en 2) zich ervan verzekert dat tijdens de bouw(uitvoerings)fase de nodige maatregelen getroffen kunnen worden. Het doel van de vergewisplicht is dat opdrachtgevers geen opdracht verstrekken zonder dat zij vaststellen dat deze opdracht gezond en veilig is uit te voeren.

23. Hoe makkelijk of moeilijk is het om aan de vergewisplicht te voldoen?
24. Waar lopen jullie tegenaan bij het moeten voldoen aan de vergewisplicht?
25. Wat hebben jullie nodig om aan de vergewisplicht te kunnen voldoen?
26. Wie zou hierin een rol kunnen/moeten spelen?
 - a. Hierbij kun je ook denken aan NLA/Volandis/SZW/et cetera.
27. Draagt de vergewisplicht, zoals opgenomen in de wet, bij aan een veiligere bouwplaats?
 - a. Zo ja, hoe?
 - b. Zo nee, hoe zou dat wél kunnen. Welke rol zie je daarbij voor jezelf en voor anderen?

Verder kregen we bij ons vorige onderzoek regelmatig te horen dat het opstellen van het V&G-plan vaak vooral als administratieve verplichting wordt gezien. Er wordt een format ingevuld of een oude versie wordt gekopieerd en verdwijnt ergens in de kast. De inhoud van het plan staat te ver af van wat er in werkelijkheid speelt op de bouwplaats. Daarom willen wij het nog even kort hebben over hoe het V&G-plan beter zou kunnen aansluiten bij de praktijk.

Het V&G-plan papier versus praktijk

28. Wat is er volgens jou nodig om het V&G-plan meer/beter te laten bijdragen aan arbeidsveiligheid in de bouwketen?
29. Wie zou hierbij een rol kunnen spelen?

Afsluiting

30. Wat is jouw gouden tip om veilig werken in de bouwketen te bevorderen?

Bijlage 4 Interviewprotocol coördinatoren ontwerpfase

Introductie

Rol en taken coördinator ontwerpfase (maximaal 10 minuten)

1. Wat voor rollen vervul jij binnen jouw bedrijf?

In dit interview zijn we geïnteresseerd in jouw rol als coördinator ontwerpfase. We zijn geïnteresseerd in jouw ervaringen in deze rol.

2. Hoe zie jij je rol als coördinator ontwerpfase?
3. Verschilt dit per opdrachtgever? Zo ja, hoe dan?
4. Hoeveel ervaring heb je in deze rol als coördinator?
5. Hoe voer jij die rol in het algemeen uit?
6. Wat zijn dan de belangrijkste taken?
7. Wat is specifiek jouw verantwoordelijkheid in deze rol?
8. Tot hoe ver reikt deze verantwoordelijkheid? Wanneer heb jij je rol als coördinator ontwerp afdoende uitgevoerd?
9. Wat moet iemand kennen en kunnen om de rol van coördinator ontwerp goed te kunnen uitvoeren?
10. Wat heb jij zelf nodig om je taken als coördinator goed te kunnen uitvoeren? Dit kan gaan over kennis en kunde, maar ook over bijvoorbeeld tijd of zeggenschap.
11. Mis je nu zaken om je rol zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren?

Het V&G-plan algemeen

12. Hoe is het contact tussen jou en opdrachtgevers tijdens het ontwikkelen van het V&G-plan?
13. Met wie heb je dan contact. Wat is diens rol of functie?
14. Hoe gaat de overdracht van het plan naar de coördinator uitvoeringsfase?
15. Heb je tijdens de uitvoering van projecten nog contact met de uitvoerder over het V&G-plan (bijvoorbeeld met de coördinator uitvoeringsfase)? Waarom wel/niet?

Bij ons eerdere onderzoek kwam naar voren dat, hoewel men (als opdrachtgevende partij) op de hoogte is van het feit dat ze zich moeten vergewissen, het voor veel partijen niet altijd duidelijk is hoe ze dat het beste kunnen doen en wat de wettelijke plicht exact inhoudt. Daarom volgt nu een aantal vragen over jouw ervaringen met de vergewisplicht.

Vergewissen

16. Wat houdt de vergewisplicht volgens jou in?
17. Wanneer heb je volgens jou aan de vergewisplicht voldaan?
18. Wat is jouw verantwoordelijkheid met betrekking tot de vergewisplicht?

Volgens de wet houdt de vergewisplicht in dat de opdrachtgever zich er in de ontwerpfase van verzekert dat werkgevers en zelfstandigen hun arboverplichtingen kunnen nakomen in de uitvoeringsfase.

19. Als je dit hoort, denk je dan dat je in het algemeen daaraan voldoet? Of dat opdrachtgevers in het algemeen daaraan voldoen?
20. Zijn hierin verschillen tussen opdrachtgevers?
21. Wat heb je nodig om te weten wanneer je aan deze plicht hebt voldaan?
22. Wie zou hierin een rol kunnen/moeten spelen?
23. Draagt de vergewisplicht, zoals opgenomen in de wet, volgens jou bij aan een veiligere bouwplaats?
 - a. Zo ja, hoe?
 - b. Zo nee, hoe zou dat wél kunnen? Welke rollen zie je daarbij voor jezelf en anderen?

Iets wat opviel bij ons vorige onderzoek is onder andere dat het tijdens de interviews niet of nauwelijks ging over samenlooprisico's. Dat terwijl samenlooprisico's een cruciaal onderdeel zouden moeten zijn van het V&G-plan. Onder samenlooprisico's verstaan we specifiek die risico's die ontstaan door het opeenvolgend of gelijktijdig werken door verschillende partijen aan één bouwwerk. De volgende vragen gaan over deze risico's.

Samenlooprisico's

24. Hoe breng jij in jouw rol als coördinator ontwerp samenlooprisico's in kaart?
25. En met wie?
26. Hoe helpt het V&G-plan bij het in kaart brengen van de samenlooprisico's?
27. Zijn er andere manieren die helpen bij het inzichtelijk maken en beheersen van samenlooprisico's?

Verder kregen we bij ons vorige onderzoek regelmatig te horen dat het opstellen van het V&G-plan vaak vooral als administratieve verplichting wordt gezien. Er wordt een format ingevuld, of een oude versie wordt gekopieerd en verdwijnt ergens in de kast. De inhoud van het plan staat te ver af van wat er in werkelijkheid speelt op de bouwplaats. Daarom willen wij het nog even kort hebben over hoe het V&G-plan beter zou kunnen aansluiten bij de praktijk.

Het V&G-plan papier versus praktijk

28. Stel dat je het V&G-plan anders zou kunnen vormgeven - wat zou je veranderen/waarom?
29. Wat is er nodig volgens jou om het V&G-plan meer/beter te laten bijdragen aan arbeidsveiligheid in de bouwketen?
30. Wie zou hierbij een rol kunnen spelen?

Afsluiting

31. Wat is jouw gouden tip om veilig werken in de bouwketen te bevorderen?

Bijlage 5 Interview protocol coördinator uitvoeringsfase

Introductie

Rol en taken coördinator uitvoeringsfase

1. We beginnen eerst heel algemeen. Wat voor rollen vervul jij binnen jouw bedrijf?

In dit interview zijn we geïnteresseerd in jouw rol als coördinator uitvoeringsfase. Je kunt bij het beantwoorden van de vragen denken aan het meest recente project waarbij je die rol had.

1. Hoe zie jij je rol als coördinator uitvoeringsfase?
2. Hoe voer jij die rol uit?
3. Wat zijn de belangrijkste taken?
4. Wat is specifiek jouw verantwoordelijkheid?
5. Tot hoe ver reikt deze verantwoordelijkheid? Wanneer heb jij je rol als coördinator uitvoering afdoende uitgevoerd?
6. Wat moet iemand kennen en kunnen om de rol van coördinator uitvoeringsfase goed te kunnen uitvoeren?
7. Wat heb jij zelf nodig om je taken als coördinator goed te kunnen uitvoeren? Dit kan gaan over kennis en kunde, maar ook over bijvoorbeeld tijd of zeggenschap of over wat je nodig hebt van andere mensen.
8. Mis je nu zaken om je rol zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren?
9. Wat of wie heb je nodig om dat wat je mist te kunnen krijgen?

Het V&G-plan algemeen

10. Wat is volgens jou de belangrijkste meerwaarde van een V&G-plan als het gaat om veilig werken in de keten?
11. Hoe is het plan voor dit project tot stand gekomen?
12. Hoe ging de overdracht van het plan van de coördinator ontwerpfase?
13. Heb je tijdens het project nog contact met de opdrachtgever over het V&G-plan (bijvoorbeeld met de coördinator ontwerpfase)? Waarom wel/niet?
14. Wat doe jij met het plan tijdens het project? (Voorbeelden die je kunt noemen als er geen antwoord komt: bespreken, onderhouden, updaten, uitdragen.)

Iets wat opviel bij ons vorige onderzoek is onder andere dat het tijdens de interviews niet of nauwelijks ging over samenlooprisico's. Dat terwijl samenlooprisico's een cruciaal onderdeel zouden moeten zijn van het V&G-plan. Onder samenlooprisico's verstaan we specifiek 'die risico's die ontstaan door het opeenvolgend of gelijktijdig werken door verschillende partijen aan één bouwwerk'. De volgende vragen gaan over deze risico's.

Het V&G-plan: samenlooprisico's

15. Hoe worden mogelijke samenlooprisico's in kaart gebracht?
16. Hoe zijn de andere ketenpartijen hierbij betrokken?
17. Hoe helpt het V&G-plan bij het in kaart brengen van de samenlooprisico's?

18. Op welke manieren is er aandacht voor samenlooprisico's op de bouwplaats?
19. Wat doe jij om de samenlooprisico's te beheersen?
20. Zijn er andere manieren die helpen bij het inzichtelijk maken en beheersen van samenlooprisico's?

Verder kregen we bij ons vorige onderzoek regelmatig te horen dat het opstellen van het V&G-plan vaak vooral als administratieve verplichting wordt gezien. Er wordt een format ingevuld of een oude versie wordt gekopieerd en verdwijnt ergens in de kast. De inhoud van het plan staat te ver af van wat er in werkelijkheid speelt op de bouwplaats. Daarom willen wij het nog even kort hebben over hoe het V&G-plan beter zou kunnen aansluiten bij de praktijk.

Het V&G-plan papier versus praktijk

21. Stel dat je het V&G-plan anders zou kunnen vormgeven - wat zou je veranderen/waarom?
22. Wat is er nodig volgens jou om het V&G-plan meer/beter te laten bijdragen aan arbeidsveiligheid in de bouwketen?
23. Wie zou hierbij een rol kunnen spelen?

Afsluiting

24. Wat is jouw gouden tip om veilig werken in de bouwketen te bevorderen?

Bijlage 6 Overzicht respondenten interviews

Coördinatoren uitvoeringsfase

Respondent nummer	Werkveld	Functie
U001	Bouw	KAM Specialist/Veiligheidskundige
U003	Bouw	VGM-coördinator
U004	Infra/civiel	Hoofduitvoerder
U006	Energie	SHE-Q-manager
U007	Infra/Rail	V&G-coördinator uitvoering

(Extern ingehuurd) coördinatoren ontwerpfase

Respondent nummer	Werkveld	Functie
ON001	Infra	Middelbaar en hoger veiligheidskundige, consultant
ON002	Divers: bodemsanering, industrie, overheden, aannemers	Veiligheidskundige
ON003	Bouw	Veiligheidskundige, consultant

Opdrachtgevers

Respondent nummer	Werkveld	Functie
OG001	Bouw/infra	- Technisch manager - Contractmanager
OG002	Infra	- Manager integrale veiligheid - Technisch manager, tevens ervaring in de rol van coördinator ontwerpfase - Technisch manager, tevens ervaring in de rol van coördinator ontwerpfase
OG003	Infra	- Projectmanager - Technisch manager, tevens ervaring in de rol van coördinator ontwerpfase
OG004	Vastgoed	- Adviseur Bouwkunde, tevens werkzaam als technisch manager en als ondersteuning van de projectleider - Coördinator ontwerpfase - Projectleider
OG005	Bouw/infra	- Veiligheidskundige - Projectmanager

Respondent nummer	Werkveld	Functie
		- Projectleider, tevens werkzaam als technisch manager
OG006	Vastgoed	- Coördinator ontwerpfase - Technisch manager, tevens adviseur constructies

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven

Nederland

www.rivm.nl

juli 2024

De zorg voor morgen
begint vandaag